

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

Lucie Přehnalová, DiS.

**Dítě ohrožené zanedbáváním z pohledu sociálně právní ochrany dětí v
praxi**

**Child at risk of neglect from the view of social and legal protection of
children in practice**

Bakalářská práce

Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: B PG-ZSV

Vedoucí závěrečné práce: PhDr. Jaroslava Hanušová, Ph.D.

2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a citovala všechny použité prameny a literaturu. Dále prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Souhlasím s trvalým uložením elektronické verze mé práce v databázi meziuniverzitního projektu Theses.cz za účelem soustavné kontroly podobnosti kvalifikačních prací.

V Praze, dne 6.6.2014

.....
Lucie Přehnalová, DiS.

Touto cestou bych chtěla poděkovat mé vedoucí práce, PhDr. Jaroslavě Hanušové, Ph.D.
za její ochotu, trpělivost a odborné vedení práce.

.....

Lucie Přehnalová, DiS.

Identifikační záznam:

PŘEHNALOVÁ, Lucie. *Dítě ohrožené zanedbáváním z pohledu sociálně právní ochrany dětí v praxi*. [Child at risk of neglect from the view of social and legal protection of children in practice]. Praha, 2014. 68 s. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Katedra pedagogiky.

ANOTACE:

Tato práce se zabývá dítětem, které je ohroženo zanedbáváním. Zaměřuji se zde na definici pojmu dítěte, vývoj a vymezení pojmu zanedbávání včetně typologie a rizikových faktorů. Dále se zde zabývám prevencí a řešením problémů spojených se zanedbáváním dítěte v praxi, zahrnující vyhodnocování ohroženosti dítěte a jeho rodiny, a zpracování individuálního plánu na ochranu dítěte v souvislosti se změnami v rámci novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí. Teoretická část se opírá o odbornou literaturu a poznatky z vlastní praxe. Pro empirický výzkum jsou zpracovány dotazníky s pracovníky oddělení sociálně právní ochrany dětí. Celá studie je doplněna o sociální kazuistiku. Tato práce by měla vypovídat o tom, že se dítětem ohroženým zanedbáváním náš stát stále zabývá a je zde snaha, co nejvíce tyto děti chránit před umístěním do ústavní péče.

KLÍČOVÁ SLOVA:

dítě, rodina, zanedbávání, ohroženost dítěte, práva dítěte, ochrana dítěte, péče o dítě, krize rodiny, sociální práce

Identification note:

PŘEHNALOVÁ, Lucie. *Dítě ohrožené zanedbáváním z pohledu sociálně právní ochrany dětí v praxi*. [Child at risk of neglect from the view of social and legal protection of children in practice]. Praha, 2014. 64 s. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze. Pedagogická fakulta. Katedra pedagogiky.

ANNOTATION:

This study is concentrated on children who are at risk of neglect. I focus here on the definition of children development and the definition of neglect, including typology and risk factors. It goes on to deal with the prevention and solution of problems associated with child neglect in the practice, including assessment of vulnerability of the child and his family, and individual plan for child protection in the context of changes in the amendment to Act No. 359/1999 Coll., On social justice of children. The theoretical part is based on the literature and findings from my own experience. For empirical research questionnaires are processed with the workers department of social and legal protection of children. The entire study is complemented by a case interpretation. This work should give evidence that the risk of child neglect our state still engaged and there is an effort, as much as possible to protect these children before placement in institutional care.

KEYWORDS:

Child, Family, Neglect, Child at Risk, Rights of the Children, Child Protection, Child Care, Pathology of Family, Social Work

Obsah

ÚVOD	7
1 POJEM DÍTĚTE	9
1.1 POJETÍ DÍTĚTE Z POHLEDU SOCIOLOGICKÉHO	9
1.2 POJETÍ DÍTĚTE Z POHLEDU PSYCHICKÉHO VÝVOJE ČLOVĚKA	9
1.3 POJETÍ DÍTĚTE V SOCIÁLNÍ PRÁCI V KONTEXTU S PRÁVNÍ LEGSLATIVOU	10
2 SYNDROMU CAN	11
2.1 VÝVOJ POJMU	11
2.2 DEFINICE POJMU	13
3 DÍTĚ OHROŽENÉ ZANEDBÁVÁNÍM	14
3.1 VYMEZENÍ ZANEDBÁVÁNÍ DÍTĚTE	14
3.2 TYPY ZANEDBÁVÁNÉHO DÍTĚTE	15
3.3 RIZIKOVÉ FAKTORY ZANEDBÁVÁNÍ DÍTĚTE	16
3.3.1 <i>Faktory vnější</i>	16
3.3.2 <i>Faktory vnitřní</i>	18
4 PRÁCE S DĚTMI OHROŽENÝMI ZANEDBÁVÁNÍM A JEJICH RODINAMI Z POHLEDU SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	19
4.1 PRÁVA A POVINNOSTI RODIČŮ Z HLEDISKA LEGISLATIVNÍHO ZAKOTVENÍ	19
4.2 POMOC A OCHRANA NA ÚROVNI STÁTU	20
4.2.1 <i>Posouzení ohroženosti dítěte</i>	20
4.2.2 <i>Preventivní, poradenská a výchovná opatření</i>	21
4.2.3 <i>Odejmutí dítěte z rodiny</i>	23
5 PRAKTICKÁ ČÁST	25
5.1 CÍLE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	25
5.2 METODIKA (A ORGANIZACE) VÝZKUMU	26
5.2.1 <i>Dotazníkové šetření</i>	26
5.2.2 <i>Popis cílové skupiny dotazníkového šetření</i>	27
5.2.3 <i>Sekundární analýza dat</i>	28
5.3 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	28
5.4 VYHODNOCENÍ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK A PŘEDPOKLADŮ	42
5.5 VÝSLEDEK SEKUNDÁRNÍ ANALÝZY DAT - VLASTNÍ KAZUISTIKA	44
5.6 DISKUZE A KOMPARACE DAT Z VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	48
ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÝCH INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	55
SEZNAM LITERATURY	55
SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	55
SEZNAM PŘÍLOH	56

Úvod

V dnešní době se již u většiny vyspělých demokratických států setkáváme se snahou garance lidských práv, náležejících každé lidské bytosti od narození až do smrti, které bývají rovněž součástí právního řádu dané země. Někdy však dochází k tomu, že jsou tato práva ohrožována, porušována či odpírána, kdy je nezbytné se proti tomu postavit a za svá práva bojovat. Existují však skupiny lidí, které se bránit nemohou, nemají možnost se o ně přihlásit, a jsou tak více zranitelné. Mezi ně lze zařadit zejména děti.

Ne všechny děti tak prožijí šťastné a láskyplné dětství, které je důležité pro jejich další vývoj a život v dospělosti. Jedním z problémů, které dětem neumožňují vyrůst spokojeně, je ohrožení zanedbáváním, se kterým se setkáváme stále a často, přestože se vyvíjejí určité snahy, aby těchto dětí bylo co nejméně. Zpravidla se jedná se o jev dlouhodobý a transgenerační. O to důležitější je tedy práce s těmito dětmi a jejich rodinami, aby se co nejvíc zabránilo rozšiřování tohoto jevu, ačkoliv se jedná se o práci náročnou, většinou s nejistým výsledkem.

Cílem studie je tedy prostřednictvím analýzy obsahu příslušné legislativy, dotazníkového šetření a zpracování sociální kazuistiky poukázat na práva dítěte na ochranu před zanedbáváním a zjistit, jak je tato ochrana o pomoc rodinám, kde se tyto děti vyskytují, uplatňována, respektive zjistit možnosti, jak těmto rodinám pomoci, a to zejména z pohledu jednotlivých sociálních pracovníků, působících na OSPOD v regionu Praha.

Předložená práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část využívá poznatků z odborné literatury k dané problematice. Nejprve se zaměřuje na definici pojmu dítěte z různých pohledů, převážně z hlediska jednotlivých oborů. Následně se věnuje vymezení dítěte ohroženého zanedbáváním, nejdříve uvnitř syndromu CAN a poté samostatně. To je poté dále rozvinuto o typologii a rizikové faktory zanedbávání dítěte, které se přímo vztahují k práci s rodinou. V závěru teoretické části je rámcově zpracován obsah práce s dětmi ohroženými zanedbáváním a jejich rodinami, a to z pohledu sociálně právní ochrany dětí, která se, jak už vyplývá z názvu, opírá především o právní předpisy.

V praktické části jsou předloženy cíle, výzkumné otázky a předpoklady, popsána metodika výzkumu včetně struktury dotazníku a zkoumané cílové skupiny. Následně jsou zde zahrnuty výsledky dotazníkového šetření, které jsou rovněž znázorněny grafem, přičemž

uvedené hodnoty jsou vyjádřeny též v procentech. Tyto údaje jsou dále porovnávány se stanovenými předpoklady, a jsou tak východiskem pro tvrzení, zda se předpoklad potvrdil či nikoli. Následně je provedena komparace výsledků dotazníkového šetření, doplněná o komentáře. Na závěr je zpracována sociální kazuistika, jejímž účelem je popsat daný jev v kontextu s danou problematikou.

Studie by tedy měla vypovídat o tom, že je v našem státě dané problematice stále věnována pozornost, a že lze spatřovat značné snahy na podporu a pomoc dětem ohroženým zanedbáváním a jejich rodinám, jejímž cílem je minimalizace umísťování dětí do ústavní péče, za kterou jsme dosud často kritizováni.

1 Pojem dítěte

Pokud bychom chtěli definovat pojem dítě, musíme vycházet z pojetí vědy, oboru či odvětví, které souvisí s danou problematikou. Posuzovat, zda se v daném případě jedná o dítě či nikoliv, můžeme např. z hlediska biologického, psychologického, sociologického, z hlediska sociální práce aj.

1.1 Pojetí dítěte z pohledu sociologického

Sociologie pohlíží na dítě ve vztahu k období dětství, které označuje za první úsek sociálního vývoje člověka, za jehož počátek se považuje narození a dle tradičního pojetí je ukončen v sedmém roce života. V sociologii se dále hovoří o období domácí výchovy, primární socializace, kdy se u dítěte začíná vytvářet základní struktura osobnosti prostřednictvím osvojování norem, hodnot, jazyka, vzorců chování a základních dovedností, přičemž se tak děje ve všech kulturách.¹

1.2 Pojetí dítěte z pohledu psychického vývoje člověka

Abychom mohli definovat dítě z hlediska psychického vývoje jedince, je třeba vycházet z jednotlivých období lidského života. Ta na sebe navazují jednotlivými vývojovými fázemi, u nichž dochází k typickým změnám. Rozhraní těchto navazujících vývojových fází určují vývojové mezníky, které mohou být biologické, psychické a sociální. Proces a průběh psychického vývoje je zcela specificky individuální záležitostí, kdy se každý jedinec vyvíjí vlastním tempem na základě dědičných dispozic a životních podmínek. Nelze tedy stanovit konkrétní věk či časový úsek pro přechod mezi jednotlivými fázemi.²

Je třeba si položit otázku, jak dlouho vlastně, z pohledu psychického vývoje člověka, trvá samotné období dětství jakožto první část období lidského života. Počátek psychického vývoje jedince můžeme zaznamenat již v prenatálním období. Nutno však podotknout, že se jedná o období života plodu.³ Můžeme tak zde hovořit o vývoji dítěte před narozením, nebo jinými slovy o vývoji dosud nenarozeného dítěte.⁴ Porodem posléze dochází k narození dítěte jakožto samostatné lidské bytosti, která se stále vyvíjí a přechází mezi jednotlivými vývojovými fázemi. Takto se dítě vyvíjí až do období dospělosti. Za

¹ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0. s.59

² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. vyd., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1. s.31

³ LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9. s.26.

⁴ Tamtéž. s.26.

přechodnou dobu mezi dětstvím a dospělostí se označuje období dospívání, které trvá zpravidla od 10 do 20 let věku jedince⁵. Celkem vzato se jedná o dosti širokou věkovou hranici, kdy Josef Langmeier uvádí rozdíl mezi jedincem v období pubescence ve věku 12 let, které považuje za „skoro ještě dítě“ a jedincem v období adolescence ve věku 20 let, kterého označuje za „skoro již dospělého“. V důsledku toho je období dospívání dále členěno na období pubescence a na období adolescence.⁶

1.3 Pojetí dítěte v sociální práci v kontextu s právní legislativou

V sociální práci je pojem dítěte, na rozdíl od předešlého pojetí, konkrétně vymezen včetně určení věkové hranice, přestože není ve všech svých odvětvích jednotně definován. Jinak je na dítě pohlíženo dle zákona o sociálně právní ochraně dětí⁷, a jinak dle zákona o státní sociální podpoře⁸ či zákona o pomoci v hmotné nouzi⁹, které tvoří druhý a třetí pilíř sociálního zabezpečení.¹⁰

Pro účely stanovení dávek, pracuje státní sociální podpora a pomoc v hmotné nouzi s termínem nezaopatřené dítě, kterým se rozumí dítě do skončení povinné školní docházky a poté do 18 let věku, pokud je v evidenci „krajské pobočky Úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci“. Za nezaopatřené dítě se dále považuje jedinec do 26 let věku za podmínek, že se soustavně připravuje na budoucí povolání, nebo pokud naopak pro nemoc nebo úraz není schopné soustavně se připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost, či pokud pro dlouhodobý nepříznivý zdravotní stav nemůže vykonávat soustavnou výdělečnou činnost.^{11,12}

Na rozdíl od výše uvedených zákonů souvisejících se sociálním zabezpečením, je dle zákona o sociálně právní ochraně dětí za dítě považována nezletilá osoba.¹³ Tento zákon dále odkazuje na Úmluvu o právech dítěte, kde je dítě definováno jako „lidská bytost, která

⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. vyd., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1. s.321.

⁶ LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9. s. 143.

⁷ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném a účinném znění.

⁸ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném a účinném znění.

⁹ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, v platném a účinném znění.

¹⁰ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 1.vyd. Praha: Portál, 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0. s. 234.

¹¹ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, v platném a účinném znění.

¹² Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, v platném a účinném znění.

¹³ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném a účinném znění.

je mladší osmnácti let a nedosáhla podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, zletilosti dříve¹⁴, a na občanský zákoník. Zde se uvádí, že člověk, respektive fyzická osoba, nabývá právní osobnosti narozením, současně se však již počaté dítě považuje za narozené, pokud to vyžadují jeho zájmy. Dále občanský zákoník v souladu s Úmluvou o právech dítěte uvádí, že dovršením osmnáctého roku věku nabývá dítě zletilosti, a s tou se také stává plně svéprávným člověkem. Plnou svéprávnost však může získat i jedinec před nabytím zletilosti, a to přiznáním svéprávnosti, či uzavřením manželství.¹⁵

Přestože se jednotlivá pojetí v určitých aspektech rozcházejí, shodují se na tom, že dětství je první etapou lidského života, které je nutné věnovat zvláštní pozornost. Tuto pozornost je třeba směřovat i k prevenci a případnému řešení nepříznivé situace dítěte a jeho rodiny, do které lze mj. zařadit syndrom CAN.

2 Syndromu CAN

Syndrom CAN neboli Child Abuse and Neglect je pojem převzatý z anglosaské literatury, načež v české terminologii je užíván pojem syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte.¹⁶

2.1 Vývoj pojmu

Již od minulého století je možné zaznamenat snahy společnosti, státu, samosprávy a dobrovolnických organizací hledat a uplatňovat způsoby a formy péče o děti a jejich ochrany před nevyhovujícím a nedostatečným zacházením, které má vliv na jejich zdraví a dobrý rozvoj. Mezi prvními zúčastněnými organizacemi byla Národní společnost prevence proti krutostem na dětech, která vznikla v r. 1883 v Liverpoolu, a stala se tak modelem pro další dobrovolnické organizace, zabývající se touto problematikou. Zpočátku byla pozornost zaměřena zejména na fyzické násilí na dětech a jeho důsledky, vykořisťování dětí námezdní prací, nedostatečnou péči a výživu.¹⁷

Později pak Caffey, Silvermann a další rozlišili u dětí závažná poranění (nař. zlomeniny, nitrolební krvácení aj.) od následků úrazů. Tato nahodilá poranění označili jako tzv. „neúrazová, respektive úmyslná poškození v rámci krutého zacházení s dítětem“. Dále

¹⁴ *Úmluva o právech dítěte*. Dostupné z webových stránek: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

¹⁵ *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*, v platném a účinném znění.

¹⁶ DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5. s. 15.

¹⁷ Tamtéž. s. 16.

v roce 1962 označil Kempe z USA špatné zacházení či nepečování o dítě jako „syndrom bitého dítěte“, což přispělo k převratnému přístupu k chápání tohoto jevu v nejširší veřejnosti a postupnému přijímání zákona o povinném hlášení týrání dítěte v jednotlivých státech USA. Zároveň tím také napomohl k hlubšímu a širšímu vnímání násilí na dětech i v dalších sférách života dítěte i společnosti. To vyústilo v nový širší pojem syndromu Child Abuse, tj. zneužití dítěte.¹⁸

Již na samém počátku se rozlišovalo fyzické ubližování dítěti na aktivní a pasivní formu. Zatímco aktivní forma zahrnuje nejrůznější akce proti dítěti, které je ohrožováno nebo poškozováno násilím, u pasivní formy se jedná o „ne-akci či nedostatek aktivity“ vůči dítěti, kdy nejsou v tělesné oblasti dostatečně uspokojovány jeho životní potřeby. Následně se také ukázalo, že všechny tyto fyzicky týrané děti trpí i psychicky a emocionálně. Z toho tedy vzešlo, že je fyzické ubližování dítěti úzce spjaté s duševním a citovým týráním, rovněž ve formě aktivní a pasivní. V aktivní formě se může jednat o ponižování, nadávání, výsměch aj, zatímco v pasivní formě může jít o nedostatečnou stimulaci, zanedbávání základních duševních potřeb (psychická deprivace) i potřeb citových (nedostatek lásky, porozumění, identifikace apod.). V návaznosti na pasivní formu tělesného týrání společně s poznáním pasivní formy psychického a emocionálního týrání byla formulována druhá část syndromu Child Neglect, tj. zanedbávání dítěte.¹⁹

U nás poprvé poukázal na závažnost týrání dětí prof. Ringel (později přednosta pediatrické kliniky vinohradské fakultní nemocnice), přčemž hlavní pozornost směřovala k fyzickému týrání a nadměrnému bití dítěte společně s prvním upozorněním na psychické týrání, a to na první konferenci v Praze roku 1971. Výstupem tohoto jednání bylo zavedení povinnosti pro zdravotnické pracovníky hlásit týrání dítěte, a to i v případech pouhého podezření. V roce 1981 se konala druhá pediatrická konference, kde opět prof. Ringel předložil širší pojetí syndromu týraného dítěte. V roce 1991 se v Praze konala III. evropská konference.²⁰

¹⁸ DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5. s. 15.

¹⁹ Tamtéž. s. 6,17.

²⁰ VANÍČKOVÁ, Eva; HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana; PROVAZNÍKOVÁ, Hana. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995. 64 s. ISBN 80-7184-008-4. s. 6,7.

2.2 Definice pojmu

Syndrom CAN byl poprvé identifikován na III. evropské konferenci o zneužívání a týrání dítěti, která se konala v Praze v roce 1991.²¹ Na odborné závěry navázala Zdravotní komise Rady Evropy, která definovala syndrom CAN jako jakékoli vědomé či nevědomé aktivity, kterých se dopouští dospělý člověk (rodič, vychovatel nebo jiná osoba) na dítěti, v jejichž důsledku dochází k poškození zdraví a zdravého vývoje dítěte.²² Zdravotní komise Rady Evropy rovněž definovala tělesné, pohlavní a citové týrání, zanedbávání a systémové týrání.²³

Dále lze syndrom CAN definovat jako soubor nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte i jeho postavení ve společnosti, především v rodině. Tyto nepříznivé příznaky jsou pak z velké části výsledkem úmyslného ubližování dítěti, způsobeného nebo působeného nejčastěji jeho nejbližšími pečovateli, v první řadě rodiči. Nejvyhranější podobou je úplné zahubení dítěte. Nejde však jen o jednostranný akt ze strany jejich původce či pachatele, ale o zvláštní interakci všech zúčastněných osob, složek a podmínek, v nichž tento proces probíhá.²⁴

V rámci dalšího vymezení syndromu CAN, respektive syndromu týráného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte, lze hovořit také o špatném zacházení s dítětem jakožto o úmyslném nebo neúmyslném chování pečující osoby, které se vymyká společenským normám a ohrožuje dítě. Lze tak rozlišit čtyři typy tohoto poškozování dítěte: tělesné týrání, sexuální zneužívání, zanedbávání a emoční týrání. Separace těchto typů poškozování dítěte však není snadné. Příkladem může být emoční týrání, které z velké části provází ostatní typy špatného zacházení s dítětem.²⁵

O problematice zanedbávaného dítěte, které je součástí syndromu CAN, bude podrobněji pojednávat následující kapitola.

²¹ VANÍČKOVÁ, Eva; HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana; PROVAZNÍKOVÁ, Hana. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995. 64 s. ISBN 80-7184-008-4. s. 7.

²² BECHYŇOVÁ, Věra; KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5. s. 36.

²³ VANÍČKOVÁ, Eva; HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana; PROVAZNÍKOVÁ, Hana. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995. 64 s. ISBN 80-7184-008-4

²⁴ DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5. s. 15.

²⁵ MATOUŠEK, Oldřich; KOLÁČKOVÁ, Jana; KODYMOVÁ, Pavla. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. 352 s. ISBN 978-80-7367-818-0. s. 27.

3 Dítě ohrožené zanedbáváním

Přestože největší pozornost, především mediální, bývá věnována případům krutého násilí na dětech, které jsou ve skutečnosti z hlediska četnosti řídce, většina případů špatného zacházení s dětmi se týká zanedbávání dítěte.²⁶

3.1 Vymezení zanedbávání dítěte

Problematickou zanedbávání se zabývá řada zemí, ve kterých se rovněž provádí četné množství výzkumů, avšak mnoho zahraničních autorů poukazuje na neexistenci obecně uznávané teorie zanedbávání. Například americký psycholog Dubowitz upozorňuje na nejednoznačnost právní definice zanedbávání oproti definicím ohroženého dítěte v dalších oblastech syndromu CAN (např. oproti jasné definici sexuálního zneužívání dítěte).²⁷

Právo vymezuje zanedbávání jako zanedbání péče, které způsobuje významné poškození nebo riziko významného poškození dítěte. Nespecifikuje se zde však, co je obsahem významného poškození nebo rizika významného poškození dítěte. Konkrétní výklad těchto pojmů je tedy záležitostí profesionálů, což může vést k nejednotnému a rozdílnému vnímání těchto pojmů a k následným odchylkám v posuzování dítěte jakožto ohroženého zanedbáváním. Vedle toho Dubowitz uvádí, že k zanedbávání péče o dítě dochází v důsledku neuspokojování jeho základních potřeb, a to bez ohledu na příčinu, přičemž výčet základních potřeb dítěte je následující: „adekvátní strava, odpovídající oblečení, bezpečný a chránící domov, adekvátní zdravotní péče a vzdělání, adekvátní dohled, ochrana před nebezpečím z okolního prostředí, pozitivní přijetí a podpora dítěte.“²⁸

Za zanedbávání může být dále považováno vážné opomíjení rodičovské péče pro tělesný a duševní vývoj dítěte, kdy se jedná o nejčastější typ špatného zacházení s dětmi.²⁹

Jiná definice hovoří o tom, že zanedbávání zachycuje všechny škodlivé formy ne-péče o dítě se všemi nepříznivými důsledky pro jeho život a vývoj, a to v oblasti tělesné,

²⁶ MATOUŠEK, Oldřich; KOLÁČKOVÁ, Jana; KODYMOVÁ, Pavla. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. 352 s. ISBN 978-80-7367-818-0. s. 27,28.

²⁷ BECHYŇOVÁ, Věra; KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5. s. 36, 37.

²⁸ Tamtéž, s. 37.

²⁹ LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9. s. 286.

psychické a emocionální, a i v oblasti sociální. Vždy se jedná o poškozování osobnosti dítěte, v nejzávažnějších případech může být následkem i jeho zahubení.³⁰

V neposlední řadě může být zanedbávání definováno jako jakýkoliv nedostatek péče, který zapříčiňuje vážnou újmu vývoji dítěte a nebo ohrožuje dítě.³¹

3.2 Typy zanedbáváného dítěte

V souvislosti se špatným zacházením s dítětem lze rozlišit jednotlivé typy zanedbávání péče o dítě.

Tělesné, respektive fyzické, zanedbávání lze chápat jako neuspokojování tělesných potřeb dítěte, kdy dítěti není dostatečně nebo vůbec zajištěna přiměřená výživa, oblečení, přístřeší, zdravotní péče a ochrana před zlem.³²

Citové zanedbávání zahrnuje neuspokojování citových potřeb dítěte, a to z hlediska citové vřelosti, kdy dítěti chybí náklonnost či pocit, že někam patří.³³

Zanedbání výchovy a vzdělání se týká neuspokojování intelektuálního rozvoje dítěte, kdy dítěti není poskytnuta možnost, aby dosáhlo naplnění svého plného vzdělanostního potenciálu. Děje se tak v případech absence dítěte ve škole, přetěžováním nadměrnou prací v domácnosti i mimo ni (dětskou prací) apod. Z hlediska výchovného zanedbávání se nedostává dostatečných podmínek pro rozvoj schopností a dovedností dítěte, rozvoj jeho chování a mravního jednání.³⁴

V rámci psychického zanedbávání se jedná o problematický rozvoj poznávacích a emočních funkcí. Nejvíce si lze všimnout celkového psychomotorického opoždění v útlém věku dítěte, zejména pak opoždění vývoje řeči a sociálních dovedností.³⁵

Je zřejmé, že se dílčí typy zanedbávání zpravidla navzájem prolínají a vyskytují společně. Jejich diferenciaci však přesto bývá východiskem při posuzování ohroženosti dítěte a jeho rodiny a následně tak napomáhá při hledání řešení a poskytování potřebné intervence.³⁶

³⁰ DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5. s. 22.

³¹ VANÍČKOVÁ, Eva; HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana; PROVAZNÍKOVÁ, Hana. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995. 64 s. ISBN 80-7184-008-4, s. 35.

³² Tamtéž.

³³ Tamtéž.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ BECHYŇOVÁ, Věra; KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5. s. 38.

V kontextu s problematikou zanedbávaného dítěte je také často zmiňována psychická deprivace. V tomto případě se dá termín deprivace vyložit jako „strádání“ nedostatkem něčeho. Jedná se o výsledek životní situace, kdy nejsou v náležitě míře a po určitou, dostatečně dlouhou dobu uspokojovány základní psychické potřeby dítěte. Oproti tomu zanedbanost lze chápat jako následky nedostatku výchovy v prostředí se socioekonomicky či sociokulturně nízkou úrovní. V souvislosti s terminologií a charakteristikou syndromu CAN tedy pojem zanedbávaného dítěte splývá s pojmem psychické deprivace, pokud již výše zmíněná životní situace, v níž se dítě nachází, není dostatečně řešena.³⁷

Pro vymezení jednotlivých typů zanedbávání je určující rizikový faktor, který ovlivňuje rodinnou situaci. Jinak bude pravděpodobně situace vypadat u rodiny s nízkým socioekonomickým statusem, a jinak u rodiny, kde si rodiče dávají záležet na kariérním postupu, pro který ale nemají na dítě čas.

3.3 Rizikové faktory zanedbávání dítěte

Dítě ohrožené zanedbáváním se zpravidla nachází v rodině, kde se vyskytuje více problémů najednou. Jen zřídka se tedy jedná o jednu záležitost či situaci, kterou je třeba řešit.³⁸ Protože se jedná o dlouhodobý a transegenerační problém, je podstatné tyto rizikové rodiny vytipovat, aby bylo možné včas zahájit intervenci v rámci prevence vzniku či rozšíření tohoto jevu. Riziko ohrožení dítěte zanedbáváním tak představují faktory, které se mohou vyskytovat na straně rodiče, dítěte či prostředí, přičemž kombinace těchto faktorů riziko ohrožení zvyšuje.³⁹

Rizikové faktory zanedbávání dítěte lze nejjednodušeji rozdělit na vnější a vnitřní, kdy je možné setkat se s jejich nejrozličnějšími kombinacemi.⁴⁰

3.3.1 Faktory vnější

Za vnější faktory je možné pokládat zejména složení rodiny, její ekonomickou úroveň, kulturní úroveň a její celkové postavení ve společnosti.⁴¹

³⁷ DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5. s. 87,88.

³⁸ MATOUŠEK, Oldřich; KOLÁČKOVÁ, Jana; KODYMOVÁ, Pavla. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. 352 s. ISBN 978-80-7367-818-0. s. 30.

³⁹ BECHYŇOVÁ, Věra; KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5. s. 40.

⁴⁰ DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5. s. 90.

Z hlediska složení rodiny se může jednat o ztrátu či nepřítomnost matky, na které odjakživa závisí uspokojování základních duševních potřeb dítěte, a to především v jeho prvním roce.⁴² V této době má vytvoření rané vazby mezi matkou a dítětem klíčový význam, aby se dítě co nejlépe adaptovalo a začlenilo do společnosti.⁴³ Dále se ukázalo, že i nepřítomnost otce zde sehrává významnou roli, jakožto autority v rodině. Pokud zde tato autorita chybí, může to mít vliv na životní nejistotu dítěte, která může následně zapříčinit jeho odklon k rizikovým partám či problémovému chování.⁴⁴ Pokud dítě ztratí oba dva rodiče, závisí to především na tom, jaká péče se takovému dítěti dostane, zda mu bude nalezena náhradní rodinná péče v rámci adopce nebo pěstounské péče, či zda bude vyrůstat v ústavním zařízení.

Dalším vnějším faktorem může být rodina s nízkým socioekonomickým statusem. Nemusí se jednat pouze o rodiny, která se značí velkým počtem dětí, finanční tísní, nevyhovujícím bydlením a nedostatečnými hygienickými podmínkami.⁴⁵ Sociálně znevýhodněné prostředí může také souviset s nežádoucím chováním rodičů, např. v případě alkoholismu, drogové závislosti, promiskuitního sexuálního chování, trestné činnosti apod. V opačném případě se může jednat o rodiče vysokého postavení, kteří disponují majetkem a vykonávají časově a psychicky náročnou práci, a to na úkor svých dětí, které mohou být po citové stránce přehlíženy. Tito rodiče mohou mít také tendence požadovat od svých dětí vysoké nároky, mít nereálná očekávání atd.⁴⁶

Za děti ohrožené zanedbáváním v rámci nízké kulturní úrovně je možné považovat ty, které pochází z rodin utečenců, migrantů či jiných osob žijících např. ve sběrných táborech.⁴⁷ V rámci sociokulturně znevýhodněného prostředí však lze do této kategorie také zahrnout rodiny etnických menšin. Při hodnocení situace dítěte je pak třeba posuzovat

⁴¹ DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5. s. 90.

⁴² Tamtéž.

⁴³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. vyd., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1. s. 115.

⁴⁴ DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5. s. 90.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ BECHYŇOVÁ, Věra; KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5. s. 41.

⁴⁷ DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5. s. 92.

rodinu v kontextu s kulturními kořeny, kterými se rodina může odlišovat, ačkoliv nemusí dítě nijak ohrožovat.⁴⁸

3.3.2 Faktory vnitřní

Do vnitřních faktorů lze zahrnout zejména psychický stav a celkovou osobnost rodičů dítěte, přičemž těchto vnitřních podmínek je velmi mnoho a různě se vzájemně kombinují. Může se jednat např. o citovou nezralost a povahovou nevyspělost, která se může vyskytovat u matky či otce, nebo u obou, a to zpravidla v závislosti na jejich mladistvém věku. Dále je možné hovořit o rodičích postižených psychickou nemocí či poruchou, které je omezují či plně zbavují výchovné funkce. Mohou však být rovněž následkem závislosti na návykových látkách jakožto na alkoholu či drogách.⁴⁹

Do vnitřních faktorů je možné také zařadit rodinu, kde dítě vychovávají rodiče handicapovaní mentální retardací, smyslovými poruchami, pohybovou invaliditou apod.⁵⁰

Zvláštní místo zde má rodina, která se od většinové populace řídí jinými životními zásadami, má odlišné postoje a praktiky, které vyznačují např. některé náboženské sekty nebo i jiné skupiny. Zpravidla se jedná o malá a uzavřená společenství, a žije se tak v určité společenské izolaci. V této souvislosti můžeme hovořit také o rodině, která žije alternativním způsobem života.⁵¹ Při hodnocení situace dítěte je však třeba mít na zřeteli hranici mezi dítětem, jehož rodina má pouze odlišný, ničím ohrožující, životní styl a dítětem již ohorzeným.

S vnitřními rizikovými faktory se však můžeme setkat i na straně dítěte, kdy je obtížné porozumět jejich signálům a potřebám, pokud jsou rovněž handicapované nebo se od rodičů odlišují reaktivitou (jsou oproti nim např. neklidné, plačtivé apod.). Může se však také jednat o děti, které jsou velmi živé nebo naopak pasivní. U dětí s těmito specifickými potřebami je pak v rámci výchovy a péče vyžadována pestřejší náplň rodičovského chování.⁵²

⁴⁸ BECHYŇOVÁ, Věra; KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5. s. 43.

⁴⁹ DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5. s. 93.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² BECHYŇOVÁ, Věra; KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5. s. 42.

Jak bylo uvedeno již výše, zpravidla se tyto rizikové faktory u jednotlivých rodin, kde je dítě ohroženo zanedbáváním, nevyskytují samostatně, ale navzájem se různým způsobem kombinují.⁵³ Znalost těchto faktorů a jejich kombinací u konkrétních případů jsou pak předpokladem pro poskytnutí potřebné pomoci.

4 Práce s dětmi ohroženými zanedbáváním a jejich rodinami z pohledu sociálně právní ochrany dětí

Poskytnutí pomoci a ochrany dětem ohrožených zanedbáváním a jejich rodinám je zakotveno jak v mezinárodních právních normách, tak v zákonech ČR, které v souvislosti s péčí o dítě upravují jednak rodičovskou odpovědnost zahrnující práva a povinnosti rodičů, a jednak úlohu státu v případě, kdy rodiče nemohou, nechtějí nebo nedokážou své povinnosti, vyplývající z rodičovské odpovědnosti, plnit.

4.1 Práva a povinnosti rodičů z hlediska legislativního zakotvení

Pokud se jedná o práva a povinnosti rodičů spočívající v péči o dítě, v Listině základních práv a svobod je vedle základních lidských práv, týkajících se i ohrožených dětí, uvedeno, že rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona, a současně je zde zaručena zvláštní ochrana dětí a mladistvých. V této právní úpravě je dále obsaženo právo rodičů na péči o děti a zároveň právo dítěte na rodičovskou péči. Rodičům, kteří pečují o děti, pak náleží právo na pomoc od státu. Rodičovská práva mohou být omezena a nezletilé děti od nich mohou být odloučeny proti jejich vůli, avšak jen na základě rozhodnutí soudu.⁵⁴

Stejně tak Úmluva o právech dítěte zavazuje státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, k respektování práv a povinností rodičů dítěte, jeho zákonných zástupců či jiných jednotlivců, kteří jsou za něj právně odpovědní. Také se zde hovoří o zajištění potřebné pomoci rodičům a zákonným zástupcům při plnění úkolu výchovy dětí a zabezpečení rozvoje institucí, zařízení a služeb pro děti, kdy tato podpora a sociální síť může působit jako prevence před ohrožením dítěte zanedbáváním.⁵⁵

V kontextu s rodičovskou péčí o dítě je dle občanského zákoníku v souladu s Úmluvou o právech dítěte také zaveden pojem rodičovská odpovědnost, která náleží stejně oběma

⁵³ DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5. s. 95.

⁵⁴ *Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod*, v platném a účinném znění.

⁵⁵ *Úmluva o právech dítěte*. Dostupné z webových stránek: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

rodičům, pokud jí nebyl na základě rozhodnutí soudu některý z nich zbaven. Rodičovská odpovědnost zahrnuje práva a povinnosti rodičů, spočívající v péči o dítě, která mj. zahrnují péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, zajišťování jeho výchovy a vzdělání apod. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud, přičemž určující jsou zájmy dítěte. Jestliže rodič nevykonává svou rodičovskou odpovědnost řádně a vyžaduje-li to zájem dítěte, soud může rodičovskou odpovědnost nebo její výkon omezit. Pokud rodič svou rodičovskou odpovědnost či její výkon zneužívá nebo závažným způsobem zanedbává, může ho soud rodičovské odpovědnosti zbavit.⁵⁶

4.2 Pomoc a ochrana na úrovni státu

V Úmluvě o právech dítěte je dále upravena povinnost států, které jsou smluvní stranou úmluvy, činit všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření na ochranu dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním.⁵⁷

V případě, že tedy rodiče ve své rodičovské funkci selhávají, musí být zájmy dítěte zajištěny z pozice státu, který tuto úlohu plní zejména prostřednictvím institutu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen SPOD), přičemž ta je zabezpečována především následujícími orgány: obecními úřady a obecními úřady obcí s rozšířenou působností (v Praze úřady pověřených městských částí), krajskými úřady (v Praze Magistrátem hlavního města Prahy), Ministerstvem práce a sociálních věcí a Úřadem pro mezinárodně právní ochranu dětí.⁵⁸ Tyto orgány na ochranu dítěte a pomoc rodině činí v souladu s legislativou kroky či opatření, kterými se budu následně zabývat.

4.2.1 Posouzení ohroženosti dítěte

Zákon o sociálně právní ochraně dětí vymezuje okruh dětí, na které se SPOD zejména zaměřuje jakožto na děti ohrožené. Jedná se mj. o děti, jejichž rodiče zemřeli nebo neplní povinnosti či nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí právě z rodičovské odpovědnosti, ale také o děti, které vedou zahálčivý nebo nemravný život (především kdy zanedbávají školní docházku, nepracují, požívají alkohol či jiné návykové látky, živí se prostitucí), spáchaly trestný čin (v případě dítěte mladšího 15 let čin, který by byl jinak trestným činem), opakovaně se dopouštějí přestupků, útěků od rodičů, nebo byl na nich

⁵⁶ Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném a účinném znění.

⁵⁷ Úmluva o právech dítěte. Dostupné z webových stránek: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

⁵⁸ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném a účinném znění.

spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj, jmění, případně se může jednat o podezření ze spáchání takového činu. Současně jde o případy, kdy tyto skutečnosti mají trvání po takovou dobu nebo nabyly takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo mohou nepříznivý vývoj dětí zapříčinit.⁵⁹

Pokud se orgán SPOD (dále jen OSPOD) setká s případem dítěte, které vykazuje známky ohrožení zanedbáváním, je zapotřebí za účelem posouzení dítěte, zda se skutečně jedná o dítě ohrožené, prošetřit rodinné poměry, respektive provést vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny⁶⁰, prostřednictvím kterého dochází k sestavování komplexní sociální anamnézy. V souvislosti se zjišťováním rodinných poměrů získává OSPOD informace od rodičů, případně širší rodiny, provádí také terénní šetření, kdy má možnost spatřit přirozené rodinné prostředí. Do situace ohroženého dítěte a jeho rodiny však není možné nahlédnout pouze izolovaně. Je zde nutná spolupráce s dalšími odborníky v rámci širokého spektra oborů jako např. ze sféry lékařství, školství, odborného poradnictví apod.⁶¹

4.2.2 Preventivní, poradenská a výchovná opatření

Jestliže posouzením dítěte dojde ke zjištění, že nastala situace, která ohrožuje řádnou výchovu a příznivý vývoj dítěte, kterou rodiče nemohou nebo nejsou schopni sami řešit, je nutné přijmout na ochranu dítěte a na pomoc rodičům potřebné opatření. Pro tyto účely má OSPOD dle zákona stanoveno zpracovávat individuální plán na ochranu dítěte (dále jen IPOD), do kterého se zanesou cíle a potřebné kroky neboli opatření pro dosažení vytyčených cílů včetně určení časového rozpětí, do kdy mají být tyto cíle naplněny. Východiskem pro IPOD je právě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny. Za účelem řešit konkrétní situaci ohroženého dítěte a jeho rodiny může také OSPOD pořádat případovou konferenci ve spolupráci s rodiči a přizvanými odborníky, kdy se může jednat např. o zástupce výchovně vzdělávacích institucí, zdravotních zařízení, poradenských zařízení apod.⁶²

Orgány SPOD tak mají povinnost těmto dětem a jejich rodičům poskytnout pomoc, a to v rámci preventivní a poradenské činnosti. Preventivní činnost spočívá především v působení na rodiče, aby plnili povinnosti v souvislosti s rodičovskou odpovědností, dále

⁵⁹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném a účinném znění.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5. s. 211.

⁶² Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném a účinném znění.

potom v jednání s rodiči o odstranění nedostatků ve výchově dítěte.⁶³ K tomu chci podotknout, že dle občanského zákoníku mají být rodiče všestranně příkladem svým dětem, a té zejména v případech způsobu života a chování v rodině.⁶⁴

Součástí poradenské činnosti je povinnost OSPOD pomoci rodičům při řešení výchovných či dalších problémů souvisejících s péčí o dítě. Současně je zde také povinnost OSPOD pomoci při uplatňování práva dítěte na výživné a při vymáhání plnění vyživovací povinnosti k dítěti, kdy může využít spolupráce se soudy a s orgány činnými v trestním řízení. Dále mají rodiče právo na poskytování poradenství při výchově a vzdělání dítěte a při péči o dítě zdravotně postižené, kdy má OSPOD možnost doporučit či zprostředkovat rodičům i jiná odborná zařízení, která mohou využít.⁶⁵ V rodinách, kde se vyskytuje dítě ohrožené zanedbáváním, se může jednat o pomoc s vyřizováním sociálních dávek na ÚP, hledáním vhodného bydlení v rámci pobytových zařízení (zejm. azylové domy), zajištěním sanace rodiny (např. organizace STŘEP), vyhledáním výchovně vzdělávacích (MŠ, ZŠ, nízkoprahová zařízení, střediska výchovné péče...), zdravotních a poradenských zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, centra pro rodinu...) apod.

Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, může se zároveň přistoupit k výchovnému opatření. Mezi ně patří mj. napomenutí dítěte či rodiče, stanovení dohledu nad dítětem, uložení dítěti nebo rodičům povinnost využít odbornou poradenskou pomoc, nebo uložení dítěti nebo rodičům omezení bránící působení škodlivých vlivů na výchovu dítěte, kdy je možné především zakázat určité činnosti, návštěvy určitých míst, akcí nebo zařízení nevhodných pro dítě a jeho vývoj.⁶⁶ Pokud to vyžaduje zájem na řádné výchově dítěte a OSPOD tak neučiní, může o těchto opatření rozhodnout též soud. Ten poté následně sleduje, zda jsou tato výchovná opatření dodržována a hodnotí jejich účinnost, a to ve spolupráci s OSPOD.⁶⁷

Hlavním cílem výše uvedených opatření je tedy vytvořit v rodině takové podmínky, které odvrátí nutnost odejmutí dítěte z rodiny.⁶⁸

⁶³ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném a účinném znění.

⁶⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném a účinném znění.

⁶⁵ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném a účinném znění.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném a účinném znění.

⁶⁸ BECHYŇOVÁ, Věra; KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5. s. 47.

Při výkonu SPOD je však také velmi důležitá spolupráce rodičů, kteří mají zákonem danou povinnost spolupracovat s OSPOD při ochraně práv a zájmů dítěte, dostavovat se na výzvu k osobnímu jednání, předkládat potřebné listiny a jiné doklady, sdělovat nezbytné informace, umožnit návštěvu OSPOD v obydlí či jiném prostředí, kde dítě žije apod. Jestliže tak nečiní, může jim OSPOD uložit pořádkovou pokutu do výše 20 000,- Kč.⁶⁹ Je však zavádějící, zda je uložení pokuty rodičům v zájmu dítěte, kdy je pokutou zasáhnutá celá rodina včetně dítěte a představíme-li si, že pokutovaná částka by mohla být využita jinak, např. právě na potřeby dítěte. V případech, kdy se jedná o dítě ohrožené zanedbáváním, pocházející z rodiny s nízkým sociokulturním statutem, bude pokuta také pravděpodobně těžko vymahatelná. Proto se s uložení pokuty rodičům z důvodu jejich nespolupráce setkáváme spíše zřídka.

4.2.3 Odejmutí dítěte z rodiny

Pokud výše uvedená opatření nevedla k nápravě a je-li to v zájmu dítěte, může soud na nezbytně nutnou dobu odejmout dítě z rodiny a současně mu nejdéle na 3 měsíce nařídít pobyt, a to ve středisku výchovné péče, v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (dále jen ZDVOP), v zařízení poskytovatele zdravotních služeb nebo v domově pro osoby se zdravotním postižením. Zcela výjimečně může soud tuto dobu pobytu prodloužit, ne však déle než na 6 měsíců. Do těchto zařízení však mohou být děti umístěny i bez rozhodnutí soudu, jestliže se jedná o dobrovolný pobyt se souhlasem či na žádost rodičů,⁷⁰ V současné době se již také setkáváme se snahou, vyhledávat těmto dětem pěstounskou péči na přechodnou dobu. Cílem tohoto dočasného odejmutí z rodiny je, aby si rodiče uspořádali v co nejbližší době své rodinné poměry, a děti se tak mohli co nejdříve navrátit do rodiny.

Je-li však výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či psychický stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy či narušeny, a to do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, nebo se zde vyskytují důvody, pro které nemohou výchovu dítěte zajistit a zejména pokud předešlá opatření nevedla k nápravě, může soud v rámci nezbytného opatření také rozhodnout o ústavní výchově, kdy v této věci může soud zahájit soudní řízení i na návrh OSPOD.⁷¹ Před nařízením ústavní výchovy má však soud přezkoumat možnost zajištění výchovy dítěte formou náhradní rodinné péče, která má mít před ústavní výchovou

⁶⁹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, v platném a účinném znění.

⁷⁰ Tamtéž.

⁷¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v platném a účinném znění.

přednost.⁷² Před podáním návrhu na nařízení ústavní výchovy by tak měl učinit též OSPOD. V první řadě by se mělo jednat o zjištění existence a výskytu příbuzných dítěte a jejich možností převzít dítě do péče, poté o zajišťování pěstounské péče či případné adopce.

V případě, že se dítě ocitne ve stavu nedostatku řádné péče, nebo je jeho život, normální vývoj či jeho jiný důležitý zájem vážně ohrožen nebo narušen, je OSPOD povinen podat soudu návrh na předběžné opatření, a to neprodleně. Poté může soud předběžně upravit poměry dítěte na nezbytně nutnou dobu.⁷³

Při rozhodování o odejmutí dítěte z rodiny je třeba porovnat závažnost dvou hrozících traumat, a to traumatu ze špatného zacházení, respektive způsobeného zanedbáváním, a traumatu ze ztráty domova a kontaktu s nejbližšími lidmi. Převážně zde hraje roli i to, zda bude dítě umístěno do ústavní výchovy či svěřeno do náhradní rodinné péče.⁷⁴

Pokud je dítě umístěno do zařízení pro výkon ústavní výchovy, je OSPOD i nadále povinen poskytovat rodičům pomoc, a to především v rámci uspořádání rodinných poměrů a vytvoření vhodných podmínek, aby se dítě mohlo vrátit zpět do rodiny.⁷⁵

Přestože mají pracovníci OSPOD k dispozici tato práva, možnosti a opatření, obecně je každý případ ohroženého dítěte velmi individuální a závisí především na spolupráci rodičů, jak bude jejich situace řešena. Na tyto a další jevy spojené s prací s dítětem ohroženým zanedbáváním a jeho rodinou se již zaměřuje následující část studie.

⁷² MATOUŠEK, Oldřich; KOLÁČKOVÁ, Jana; KODYMOVÁ, Pavla. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. 352 s. ISBN 978-80-7367-818-0. s. 32.

⁷³ *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*, v platném a účinném znění.

⁷⁴ MATOUŠEK, Oldřich; KOLÁČKOVÁ, Jana; KODYMOVÁ, Pavla. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. 352 s. ISBN 978-80-7367-818-0. s. 32.

⁷⁵ BECHYŇOVÁ, Věra; KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5. s. 47.

5 Praktická část

V praktické části byl využit kvalitativní i kvantitativní výzkum.

5.1 Cíle a výzkumné otázky

Cíle

Hlavním cílem praktické části je zmapovat možnosti práce s rodinami, kde se vyskytuje dítě ohrožené zanedbáváním, z pohledu sociálně právní ochrany dětí.

Prvním dílčím cílem je zjistit, zda se pracovníci OSPOD stále v současné době setkávají a pracují s případy dítěte ohroženého zanedbáváním.

Druhým dílčím cílem je zjistit, nakolik bylo u těchto dětí rozhodnuto o ústavní výchově (případně je o ní zahájeno soudní řízení).

Třetím dílčím cílem je zjistit, jakým způsobem pracovníci OSPOD s těmito rodinami pracují, především zda využívají a co očekávají od poměrně nového nástroje, případové konference.

Výzkumné otázky a předpoklady

Pro stanovení výzkumných otázek a předpokladů byly základním východiskem cíle zkoumání a teoretické poznatky k dané problematice.

Výzkumná otázka č. 1: Pracují aktuálně jednotliví sociální pracovníci OSPOD s případy, kde se vyskytuje dítě ohrožené zanedbáváním?

Předpoklad č. 1: Nejméně 90 % respondentů aktuálně fakticky pracuje alespoň s jedním případem dítěte ohroženého zanedbáváním.

Výzkumná otázka č. 2: V jakém počtu vedou jednotliví pracovníci OSPOD případy, kde se vyskytují děti ohrožené zanedbáváním a je u nich v současné době nařízená ústavní výchova či o ní probíhá soudní řízení?

Předpoklad č. 2: Všichni respondenti (100 %) vedou méně než 6 případů, kde se vyskytují děti ohrožené zanedbáváním a je u nich v současné době nařízená ústavní výchova či o ní probíhá soudní řízení.

Výzkumná otázka č. 3: Pořádaly již jednotlivé OSPODy případovou konferenci ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním?

Předpoklad č. 3: Nejméně 60 % respondentů uvede, že jejich OSPOD již pořádal případovou konferenci ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním.

Výzkumná otázka č. 4: Považují pracovníci OSPODu případovou konferenci za potřebnou?

Předpoklad č. 4: Minimálně 75 % respondentů se bude domnívat, že případová konference pořádaná ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním je potřebná.

5.2 Metodika (a organizace) výzkumu

Na základě stanovených cílů zkoumání byla nejprve vymezena cílová skupina respondentů, kdy byl stanoven základní reprezentativní soubor a jeho velikost. Pro výběr tohoto výzkumného souboru byla určujícím znakem profese sociálního pracovníka, působící na OSPOD v regionu Praha. Poté byla určena metoda a nástroj výzkumu, a to metoda kvantitativní prostřednictvím dotazníkového šetření, které bylo realizováno písemnou a elektronickou formou, vzhledem k jeho nízké časové náročnosti, kladené na respondenty. Výzkum je pak dále doplněn o metodu kvalitativní, konkrétně o sociální kazuistiku vybraného případu, jejímž účelem je popsat do hloubky a v kontextu daný jev či problematiku.

5.2.1 Dotazníkové šetření

Dotazník obsahuje celkem 18 otázek. Jedná se o otázky uzavřené, polouzavřené i otevřené (vzor dotazníku viz. příloha č. 1). Z polouzavřených otázek č. 6 a 11 bylo možné zvolit více odpovědí, z uzavřených otázek mohli respondenti vybrat jen jednu možnost a na otevřené otázky odpovídali volně.

První část dotazníku je tvořena úvodními dotazy (č. 1 - 4) k získání základních informací o respondentech. Další část otázek (č. 5 - 11) je zaměřena na zjištění, zda se setkávají a fakticky pracují s dítětem ohroženým zanedbáváním jeho rodinou, a na informace týkající se vyhodnocení či rozpoznání takového případu. Následující otázky (č. 12 a 13) směřují ke zmapování četnosti stanovování výchovných opatření, konkrétně ke zmapování nařizování ústavní výchovy a dohledu nad výchovou nezletilého dítěte u případů, s kterými respondenti fakticky pracují. Poslední část dotazníku je věnovaná otázkám (č. 14 – 17) zaměřujícím se na způsob práce s případem dítěte ohroženého zanedbáváním a jeho rodiny, a to zejména na případovou konferenci. Na závěr (č. 18) je uveden minipříběh, kdy

respondenti měli za úkol popsat, jak by v uvedeném případě postupovali dále. Dotazník je zakončen poděkováním za jeho vyplnění.

Předvýzkum

Před samotnou realizací dotazníkového šetření byl dotazník předložen k vyplnění 5 sociálním pracovníkům z vybraného OSPODu k ověření srozumitelnosti a přehlednosti jednotlivých otázek, a dále zda bude splňovat požadavky validity a reliability, přičemž tento dotazník vyplnilo 100 % dotázaných.

Přestože k otázkám dotazníku ani k pokynům pro vyplnění neměli oslovení pracovníci žádné konkrétní připomínky, poukazovali na to, že se pracovníci OSPOD v úřední dny musí věnovat klientům a v neúřední dny mají mnoho administrativní práce a dalších činností spojené s výkonem práce, a nezbývá jim tak na vyplnění dotazníku čas ve stanovenou a přímo vymezenou dobu. Z tohoto důvodu tedy byla většina dotazníků rozeslána e-mailem.

Oslovení pracovníci také v rámci předvýzkumu sdělovali, že považují za přínosné, pokud zde bude zpracována a uvedena sociální kazuistika.

5.2.2 Popis cílové skupiny dotazníkového šetření

Jako cílová skupina byli stanoveni sociální pracovníci/pracovnice působících na OSPOD pod úřady městských částí v Praze. Při výběru cílové skupiny jsem vycházela ze stanovených předpokladů a z předpokladu, že tito pracovníci mají bohaté zkušenosti a zpravidla jsou to především oni, kteří se zaměřují mj. na problematiku, kde se vyskytují děti ohrožené zanedbáváním.

Vzhledem k možnosti přímého kontaktu bylo osobně požádáno o vyplnění dotazníku 9 pracovníků OSPOD Úřadu městské části Praha 9 a 1 pracovník z OSPOD Úřadu městské části Praha 4, 8 a 22. Všechny zbylé pracovníky OSPOD Úřadu městské části Praha 4, 8 a 22 jsem oslovila elektronickou formou prostřednictvím e-mailu. Dále byli touto formou osloveni všichni sociální pracovníci/pracovnice působící na OSPOD městských částí Praha 1 - 3, 5 - 7, 10 - 19, 21. Vzhledem k neuvednému e-mailu na webových stránkách nebyli osloveni pouze pracovníci působící na OSPOD Úřadu městských částí Praha 7 a 20.

Byl tak proveden záměrný výběr zkoumaného vzorku, kdy určujícím znakem byla profese sociálního pracovníka OSPOD v regionu Praha.

5.2.3 Sekundární analýza dat

Výzkum jsem doplnila rovněž o sociální kazuistiku, pro kterou byl zvolen případ rodiny s dvěma nezl. dívkami K., nar. roku 2008 a E., nar. roku 2011, které jsou ohrožené zanedbáváním. S rodinou aktuálně pracuje sociální pracovnice, která působí na OSPOD v regionu Praha. Pro minimalizaci identifikace nezveřejňuji jejich jména ani konkrétní lokalitu a OSPOD, kde rodina žije a je evidována. Pro orientaci jsou pouze uvedena pohlaví a data narození nezl. dětí.

5.3 Výsledky dotazníkového šetření

Osloveno bylo celkem 127 respondentů, z toho 123 žen a 4 mužů. Oslovení a vyplnění dotazníků proběhlo osobní i elektronickou formou prostřednictvím e-mailu, přičemž anonymita byla respondentům zcela zachována. Osobní formou bylo požádáno celkem 12 respondentů, z toho bylo navraceno 10 (83 %) vyplněných dotazníků. Zbýlých 115 dotazníků bylo rozesláno e-mailem, z nichž vyplněných se vrátilo 26 (23 %). Celkem se tedy vrátilo 36 (28 %) vyplněných dotazníků.

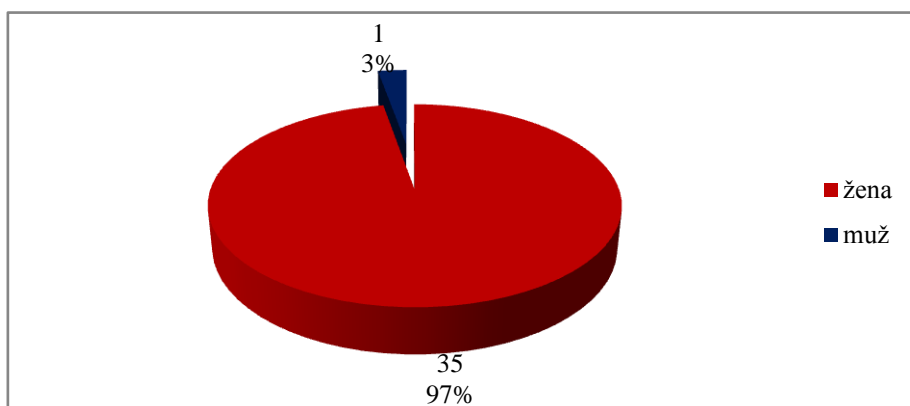
Výsledky dotazníkového šetření jsou uvedeny dle pořadí otázek kladených v dotazníku a pro přehlednost znázorněny v grafech, přičemž výsledky každé otázky jsou doplněny o komentář. Data vyjádřena v procentech jsou zaokrouhlena na celá čísla s max.1 desetinným místem.

Otázka 1: Pohlaví respondentů

Odpovědělo všech 36 respondentů, z nichž se pouze jeden (3 %) označil jako muž. Zbýlých 35 (97 %) respondentů jsou ženy.

N = 36

Graf č. 1: Pohlaví

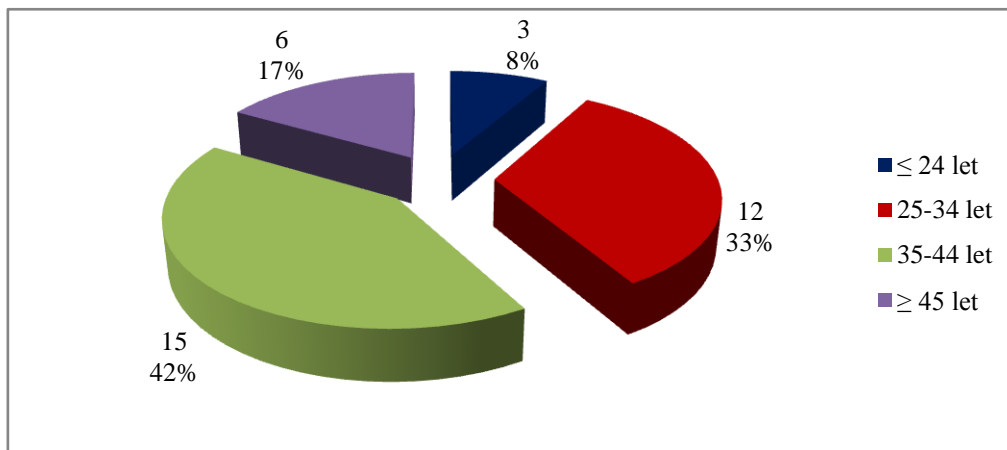

Otázka 2: Věk respondentů

Odpověď označili všichni respondenti, z nichž 3 (8 %) jsou mladší 24 let, 12 (33 %) respondentů je ve věku 25 - 34 let, 15 (42 %) respondentů dosahují věku mezi 34 - 44 lety a zbylých 6 (17 %) respondentů je starší 45 let.

N = 36

Graf č. 2: Věk

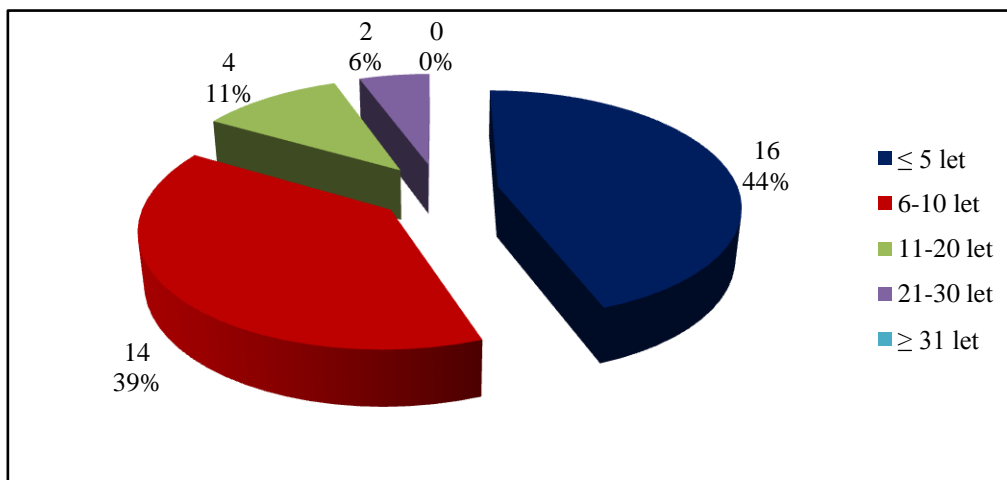

Otázka 3: Jak dlouho působíte jako pracovník OSPOD?

Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti, přičemž 16 (44 %) respondentů působí jako pracovníci OSPOD 5 let a méně, 14 (39 %) respondentů 6-10 let, 4 (11 %) respondenti 11-20 let a zbylí 2 (6 %) respondenti 21-30 let. Nikdo (0 %) z respondentů neoznačil možnost 31 let a více.

N = 36

Graf č. 3: Doba působení pracovníků na OSPOD

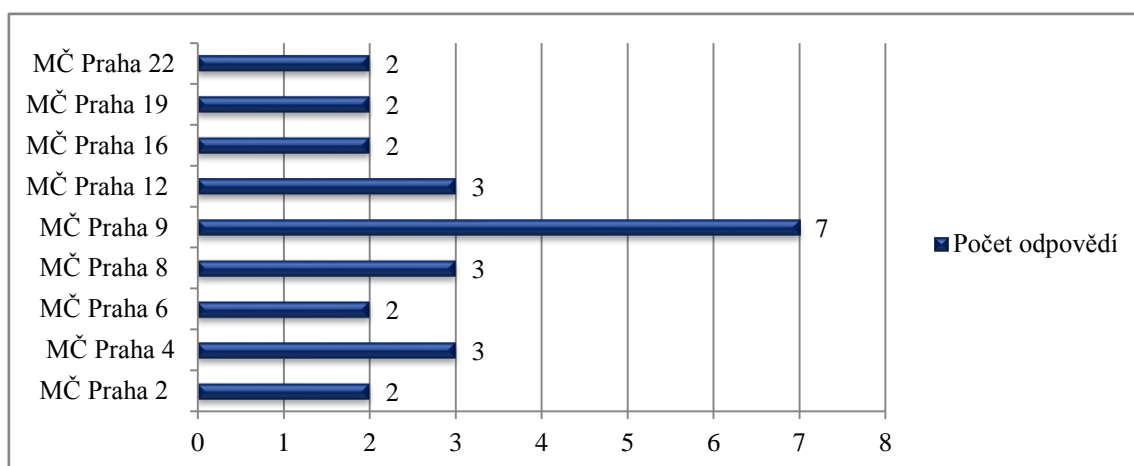

Otázka 4: Pro jakou městskou část Prahy nyní působíte jako pracovník OSPOD?

Odpovědělo 26 respondentů, z nichž 7 (27 %) respondentů působí jako pracovníci OSPOD pro městskou část Prahy 9 a 3 (11 %) respondenti pro městskou část Prahy 4, 8, a 12. Po 2 (8 %) respondentech odpovědělo, že působí jako pracovníci OSPOD pro městskou část Prahy 2, 6, 16, 19 a 22.

N = 26

Graf č. 4: Městské části Prahy, na kterých působí jednotliví pracovníci OSPOD

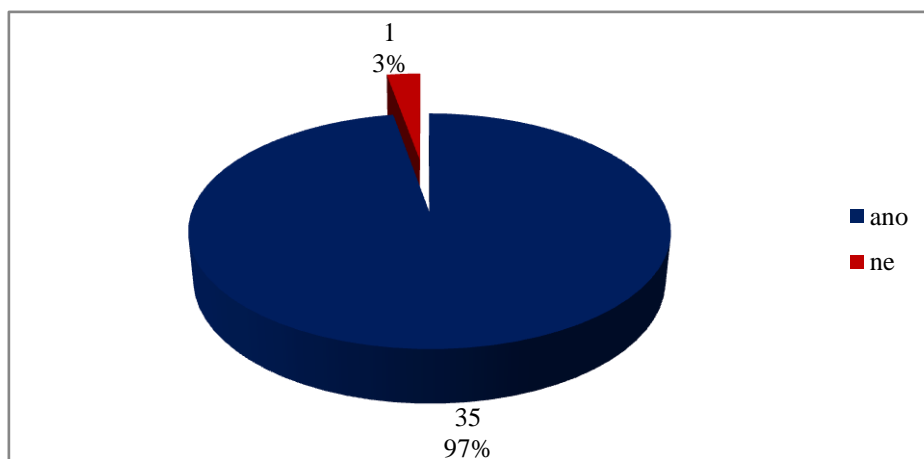

Otázka 5: Setkal/a jste se v posledním půl roce s případem dítěte ohroženého zanedbáváním?

Odpovědělo všech 36 respondentů, z nichž pouze 1 (3 %) uvedl, že se s případem dítěte ohroženého zanedbáváním v posledním půl roce nesetkal. Zbylých 35 (97 %) respondentů odpovědělo, že se s takovým případem setkali.

N = 36

Graf č. 5: Setkání pracovníka OSPOD s případem dítěte ohroženého zanedbáváním v posledním půl roce

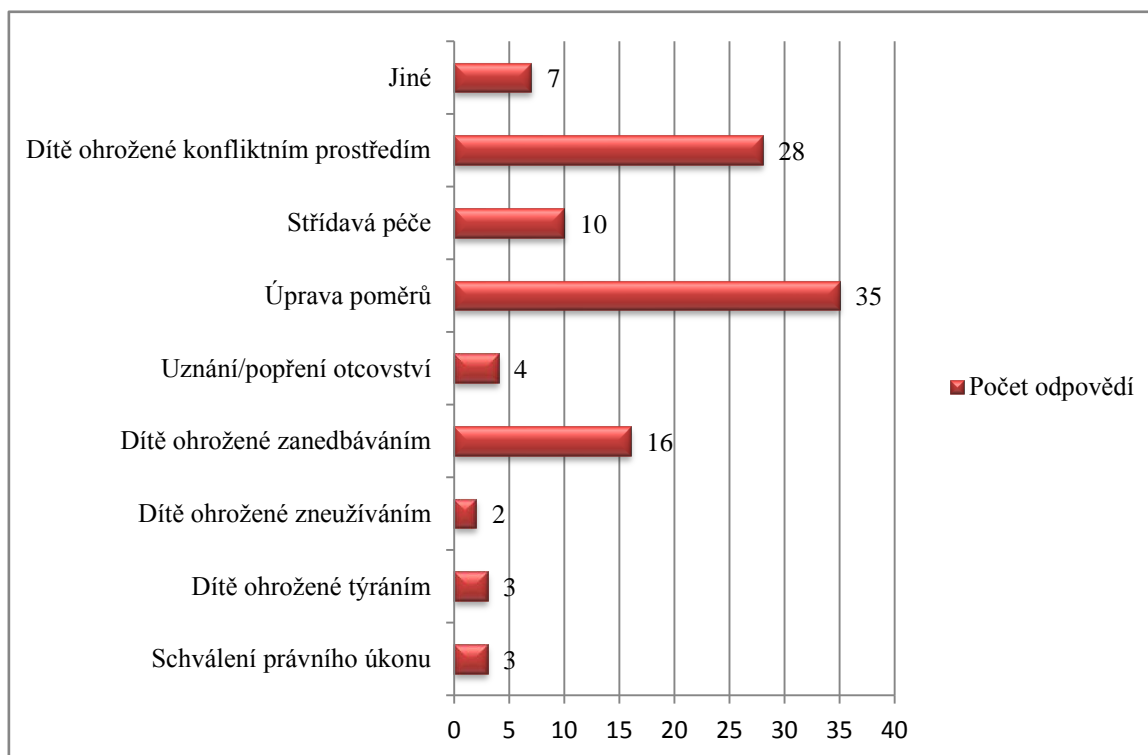

Otázka 6: S jakými typy případů nejčastěji pracujete? (možnost označit více položek)

Každý z respondentů označil minimálně 1 z nabízených možností. Nejvíce byla označena možnost úprava poměrů, která byla zvolena 35 krát (32 %), a možnost dítě ohroženo konfliktním prostředím, která byla zvolena 28 krát (26 %). Po nich byla 16 krát (15 %) označena odpověď dítě ohrožené zanedbáváním a 10 krát odpověď (9 %) střídavá péče. S počtem 4 odpovědí (4 %) bylo označeno uznání/popření otcovství, možnost schválení právního úkonu a dítě ohrožené týráním byla označena 3 krát (3 %). Nejméně byla zvolena možnost případu dítěte ohroženého zneužíváním, která byla označena 2 krát. (2 %) Jiná možnost byla zvolena 7 krát (6 %), z nichž 5 krát byla zodpovězena práce s rodinami, kde se vyskytuje domácí násilí, 1 krát náhradní rodinné péče a 1 krát práce s případy, kde se vyskytují rodičovské spory.

N = 108

Graf č. 6: Nejčastější typy případů, s kterými pracovník OSPOD pracuje

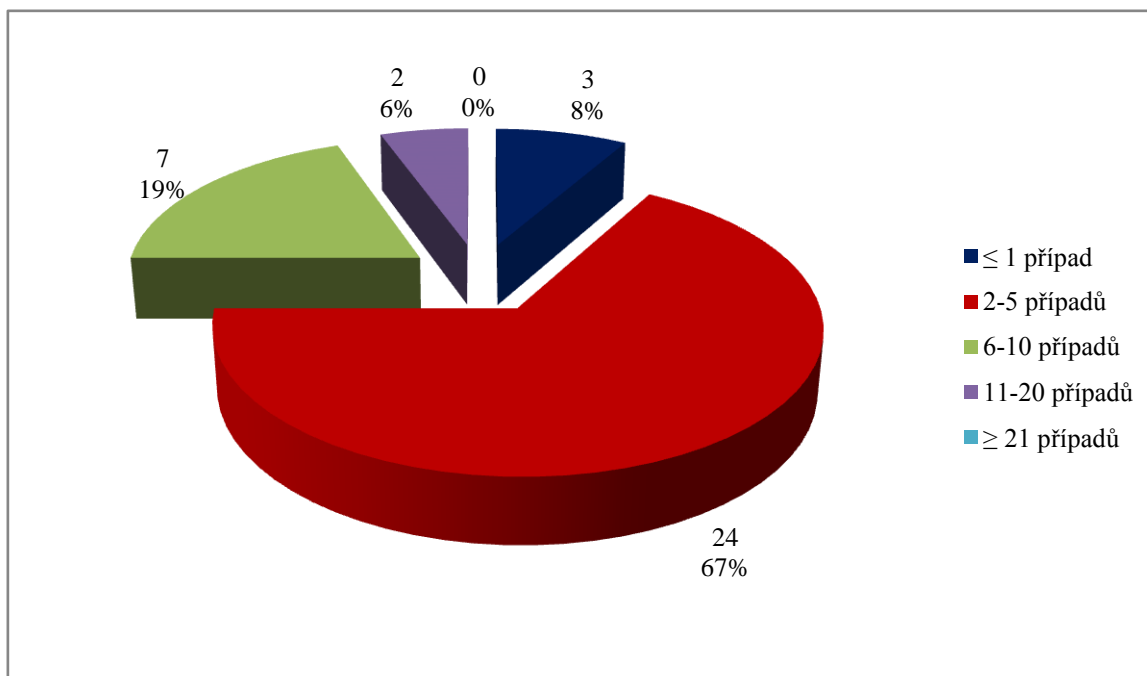

Otázka 7: S kolika případy, kde se jedná o děti ohrožené zanedbáváním, v současné době konkrétně Vy fakticky pracujete?

Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti, z nichž 24 (67 %) respondentů fakticky pracuje s 2-5 případy, kde se jedná o dítě ohrožené zanedbáváním (dále jen případ). Možnost 6-10 případů označilo 7 (19 %) respondentů, možnost 1 případ a méně zvolili 3 (8 %) respondenti a s 11-20 případy pracují 2 (6 %) respondenti. Žádný (0 %) z respondntů v současné době fakticky nepracuje s 21 a více případy.

N = 36

Graf č. 7: Počet případů dětí ohrožených zanedbáváním, s kterými pracovník OSPOD fakticky pracuje

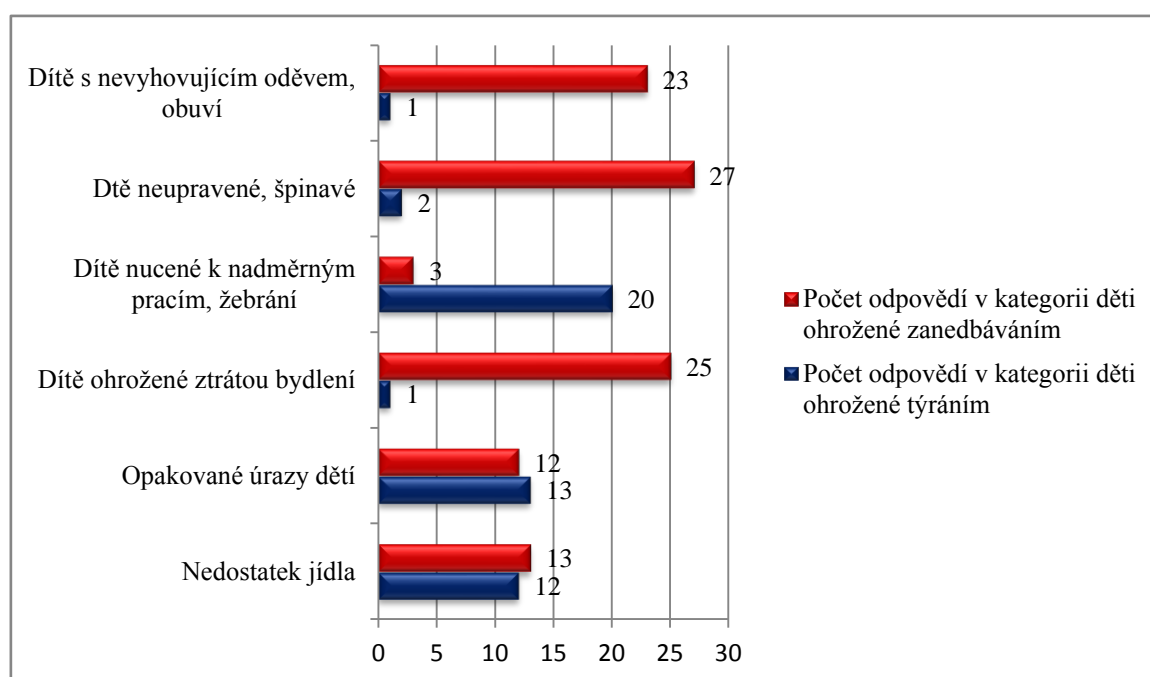
Otázka 8: U následujících projevů ohroženého dítěte označte, kam byste ho dle Vašeho subjektivního pohledu zařadil/a, zda do typu případů dítěte ohroženého týráním či do typu případů dítěte ohroženého zanedbáváním?

Odpověď označilo 29 respondentů. Do kategorie dítěte ohroženého týráním byla 12 krát (8 %) zařazena odpověď dítě s nedostatkem jídla a 13 krát (8,5 %) odpověď dítě, jimž se opakovaně stávají úrazy. Nejvíce, tj. 20 krát (13 %), sem byla zařazena možnost dítě, které je nucené k nadměrným pracím, žebrání. Jen 2 krát (1 %) byla takto označena možnost dítě neupravené, špinavé a pouze 1 krát (1 %) odpověď dítě ohrožené ztrátou bydlení a 1 (1 %) krát odpověď dítě s nevyhovujícím oděvem, obuví.

S podobným počtem odpovědí byla do kategorie dítěte ohroženého zanedbáváním 13 krát (8,5 %) zařazena možnost dítě s nedostatkem jídla a 12 krát (8 %) možnost dítě, jimž se opakovaně stávají úrazy. Ostatní možnosti byly označeny protichůdně, tj. odpověď dítě neupravené, špinavé byla do této kategorie zařazena 27 krát (18 %), možnost dítě ohrožené ztrátou bydlení pak 25 krát (16 %) a možnost dítě s nevyhovujícím oděvem, obuví 23 krát (15 %). Pouze 3 krát (2 %) sem byla zařazena odpověď dítě nucené k nadměrným pracím, žebrání.

N = 152

Graf č. 8: Projevy dítěte ohroženého týráním či zanedbáváním

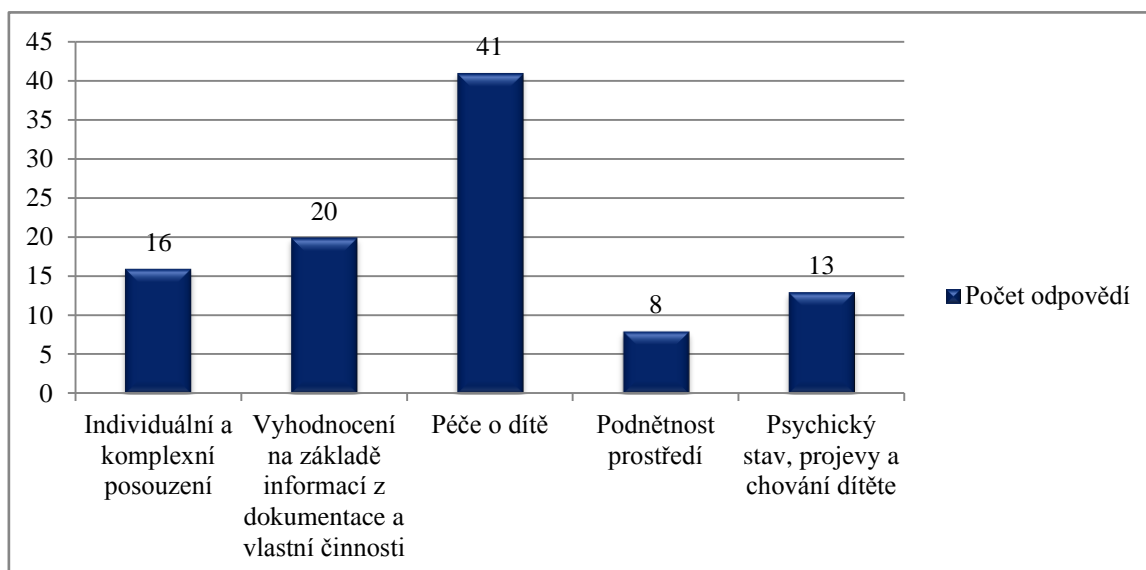
U této otázky bych chtěla zmínit neostrost hranice mezi projevy dítěte ohroženého týráním a dítěte ohroženého zanedbáváním. Posouzení, o který typ ohrožení se na základě níže uvedených a jiných projevů u dítěte jedná, závisí také na individuálních okolnostech vzhledem ke konkrétnímu případu. Není zde tedy jasná správná odpověď. I přesto však je z grafu patrné, že projevy, kdy jsou děti neupravené, špinavé, s nevyhovujícím oblečením a obuví a ohrožené ztrátou bydlení, respondenti přisuzují jako specifické pro případ dětí ohrožených zanedbáváním, zatímco opakované úrazy u dětí a nedostatek jídla vyjadřuje výše uvedenou neostrou hranici při posuzování.

Otázka 9: Uved'te, podle jakých konkrétních kritérií vyhodnocujete, že se jedná o dítě ohrožené zanedbáváním?

Odpovědělo 25 respondentů, kteří zde neměli nabídku možností a odpovídali volně. Jednotlivé kategorie odpovědí jsem utvořila dle toho, z jakého aspektu vycházeli samotní respondenti. Ti odpovídali v rovině obecné i konkrétní. Odpovědi obecného charakteru zahrnovaly individuální a komplexní posouzení, kdy takto bylo zodpovězeno 16 krát (16,3 %), a s počtem 20 odpovědí (20,4 %) vyhodnocení na základě informací z dokumentace tvořené zejm. zprávami ze základních škol a dětských lékařů a z vlastní činnosti, kde respondenti např. uváděli sociální šetření či pohovory s dětmi. Zbylé kategorie jsou sestaveny z konkrétních odpovědí, a to následovně: péče o dítě; podnětnost prostředí; psychický stav, projevy a chování dítěte. Péče o dítě byla 41 krát (41,8 %) popsána jakožto zajištění spánku, jídla, bydlení, hygieny, bezpečí, školní docházky a školního prospěchu, vhodné úpravy včetně oblečení a zdravotní péče potažmo zdravotního stavu, který se zdravotní péčí úzce souvisí, přičemž zajištění všech těchto potřeb plně spadá do rodičovských kompetencí. Dalším kritériem byla 8 krát (8,2 %) míněna podnětnost prostředí, kdy rodina dítěti nenabízí či neposkytuje vhodné nebo vůbec žádné podněty (včetně trávení volného času a slovní zásoby). V poslední kategorii je 13 krát (13,3 %) uvedeno posouzení dítěte na základě jeho psychického stavu, projevů a chování. Je zde obsaženo např. plačtivost, útky z domova, sociální návyky apod. Přepis jednotlivých odpovědí k této otázce viz. příloha č. 3.

N = 98

Graf č. 9: Konkrétní kritéria, dle kterých pracovník OSPOD vyhodnocuje případ dítěte ohroženého zanedbáváním

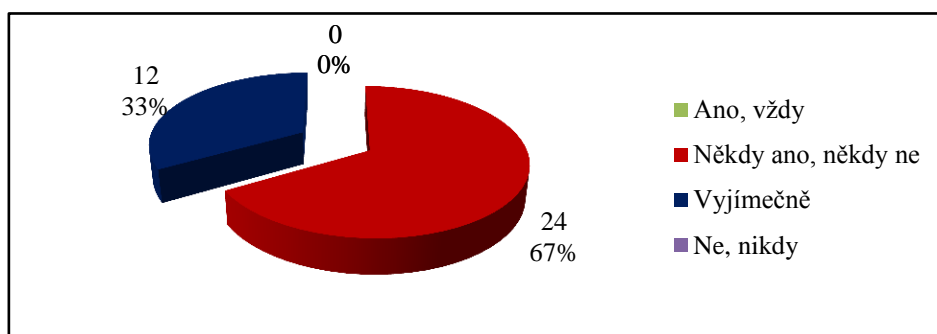

Otázka 10: Je pro Vás těžké rozpoznat, že se jedná o dítě ohrožené zanedbáváním?

Vybranou možnost označilo všech 36 respondentů, z nichž nikdo nevybíral z krajních položek. Rozpoznat případ dítěte ohroženého zanedbáváním je vyjímečně těžké pro 12 (33 %) respondentů. Pro zbylých 24 (67 %) respondentů je obtížné tento případ rozpoznat jen někdy.

N = 36

Graf č. 10: Obtížnost rozpoznat případ dítěte ohroženého zanedbáváním pracovníkem OSPOD

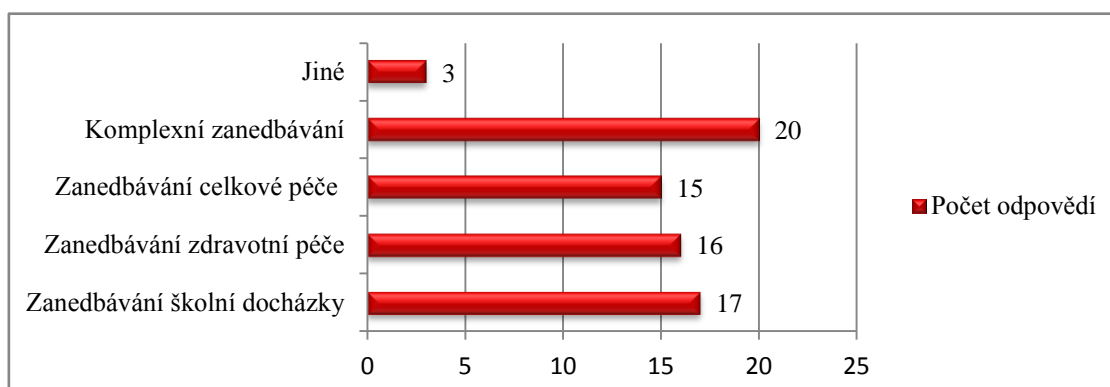

Otázka 11: S jakým typem zanedbávání se nejčastěji setkáváte?

Každý z respondentů označil minimálně 1 z nabízených možností. Nejvíce byla označena možnost komplexní zanedbávání (spojení více typů), která byla zvolena 20 krát (28 %). Se skoro vyrovnaným počtem odpovědí byla vybrána možnost zanedbávání školní docházky, která byla označena 17 krát (24 %), s počtem 16 odpovědí (23 %) zanedbávání zdravotní péče a s počtem 15 odpovědí (21 %) zanedbávání celkové péče (nedostatek jídla, špatné hygienické podmínky...). Jiná možnost byla zvolena 3 krát (4 %), z toho jednou doplněna o ztrátu bydlení a jednou doplněna o nepodnětné prostředí, stejně tak jednou byly k možnosti jiné uvedeny: nedostatečná výchova, nedostatek poskytování emocí a nepodnětné prostředí.

N = 71

Graf č. 11: Typ zanedbávání, se kterým se pracovník OSPOD nejčastěji setkává

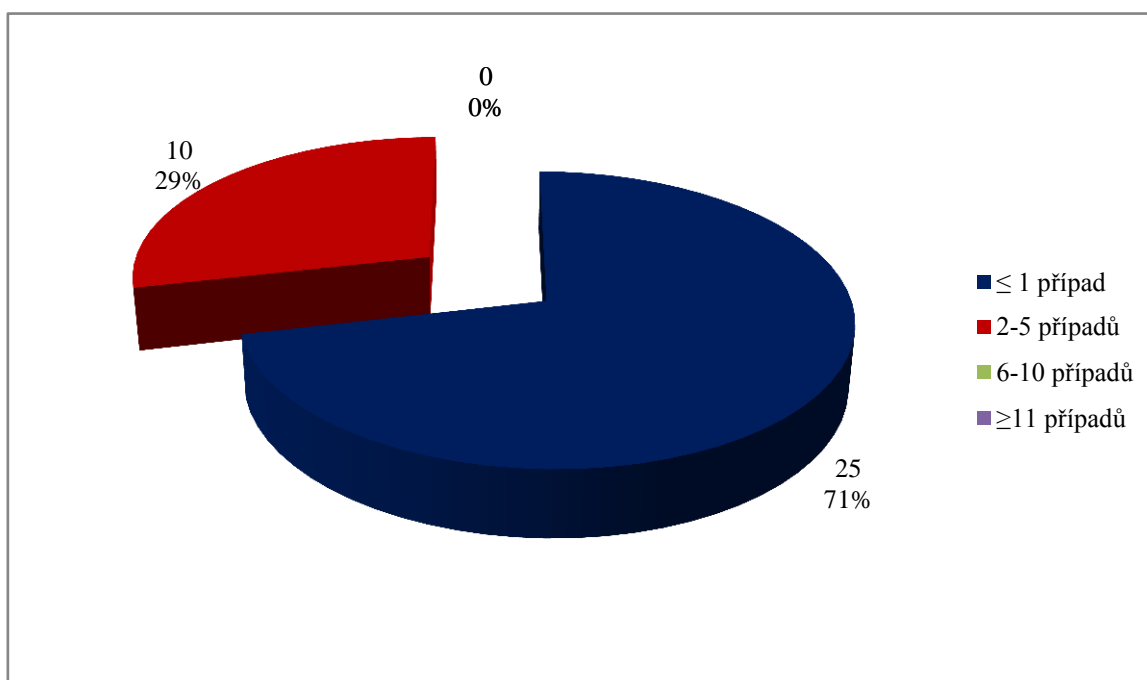

Otázka 12: U kolika případů, kde se jedná o dítě ohrožené zanedbáváním a které konkrétně Vy vedete, je v současné době nařízená ústavní výchova či o ní probíhá soudní řízení?

Vybranou možnost neoznačil pouze 1 respondent. Ostatní respondenti vedou max. 5 případů, kde se jedná o dítě ohrožené zanedbáváním a je u nich nařízená ústavní výchova či o ní probíhá soudní řízení, tj. 25 (71 %) respondentů nevede žádný nebo jen 1 takový případ, 10 (29 %) respondentů vede 2-5 takovýchto případů.

N = 35

Graf č. 12: Počet případů dětí ohrožených zanedbáváním, u kterých je nařízena ústavní výchova či o ní probíhá soudní řízení

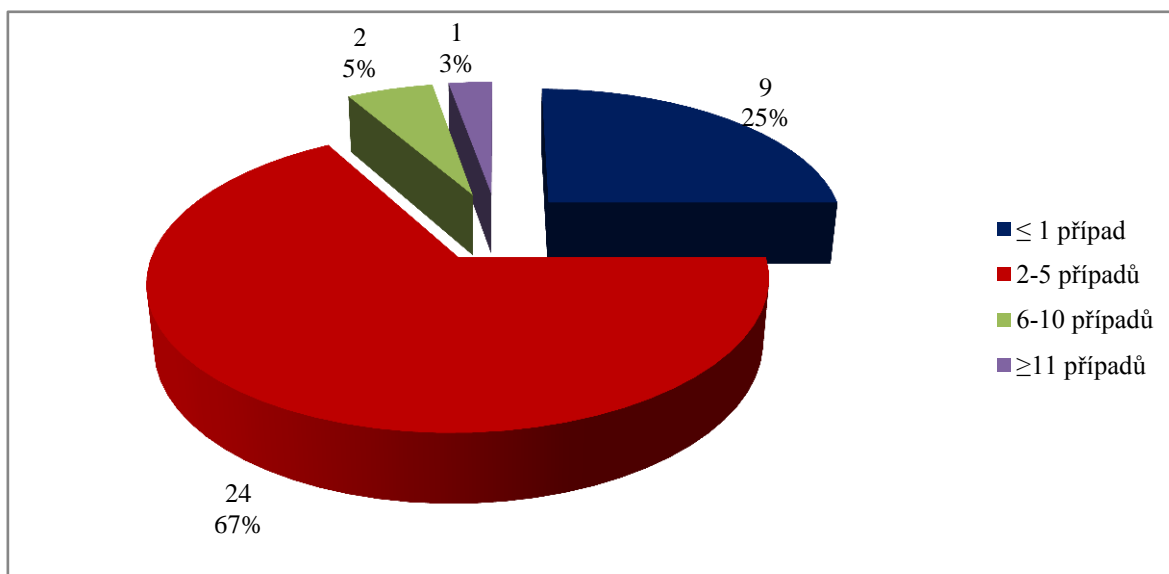

Otázka 13: U kolika případů, kde se jedná o dítě ohrožené zanedbáváním a které konkrétně Vy vedete, je v současné době stanoven dohled (soudní i OSPOD) či o něm probíhá řízení?

Na tuto otázku odpovědělo všech 36 respondentů, z nichž 24 (67 %) respondentů pracuje s 2-5 případy dětí ohrožených zanedbáváním, u kterých je stanoven dohled (soudní i OSPOD) či o něm probíhá řízení a 9 (25 %) respondentů nevede žádný nebo jen 1 takový případ. Pouze 2 (5 %) respondenti označili možnost 6-10 případů a jen 1 (3 %) respondent zvolil možnost 11 a více případů.

N = 36

Graf č. 13: Počet případů dětí ohrožených zanedbáváním, u kterých je stanoven dohled (soudní i OSPOD) či o něm probíhá řízení

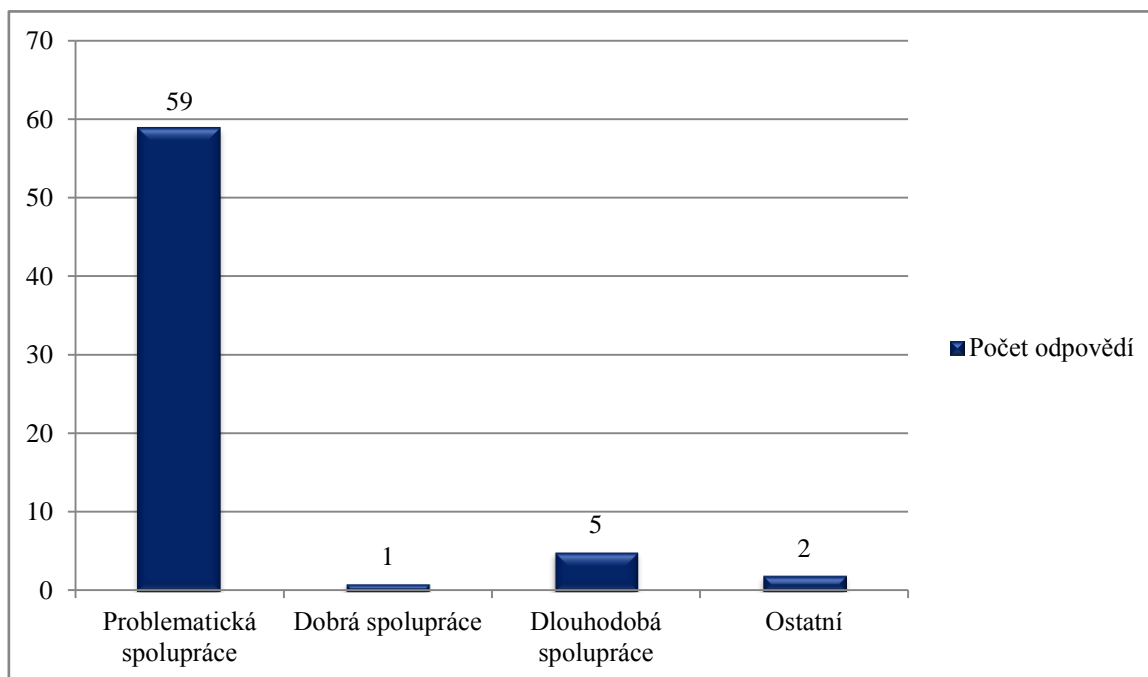

Otázka 14: Jaká je zpravidla spolupráce s rodiči dětí ohrožených zanedbáváním, se kterými pracujete?

U této otázky nebyla na výběr žádná možnost, 34 respondentů odpovědělo volně. Níže uvedené kategorie jsem uspořádala na základě kritéria z hlediska časové a obsahové náročnosti. Dle obecných odpovědí respondentů vznikla kategorie dobrá spolupráce, která byla uvedena pouze 1 krát (1,5 %), a dlouhodobá spolupráce, která byla zmíněna 5 krát (7,5 %). Kategorie problematická spolupráce zahrnuje jak obecné, tak konkrétnější odpovědi s celkovým počtem 59 (88 %), kdy někteří respondenti popisovali, jakým způsobem rodiče nespolupracují či nekomunikují. Ostatní odpovědi jsem zahrnula do kategorie ostatní, která zahrnuje 2 (3 %) odpovědi, kdy první respondent uvedl, že rodiče nespolupracují, avšak s prarodiči je spolupráce dobrá, zatímco druhý respondent uváděl konkrétní kroky spolupráce s rodiči (osobní jednání, poučení rodičů, sociální šetření, spolupráce s neziskovými organizacemi apod.). Přepis jednotlivých odpovědí k této otázce viz. příloha č. 4.

N = 67

Graf č. 14: Spolupráce s rodiči dětí ohrožených zanedbáváním

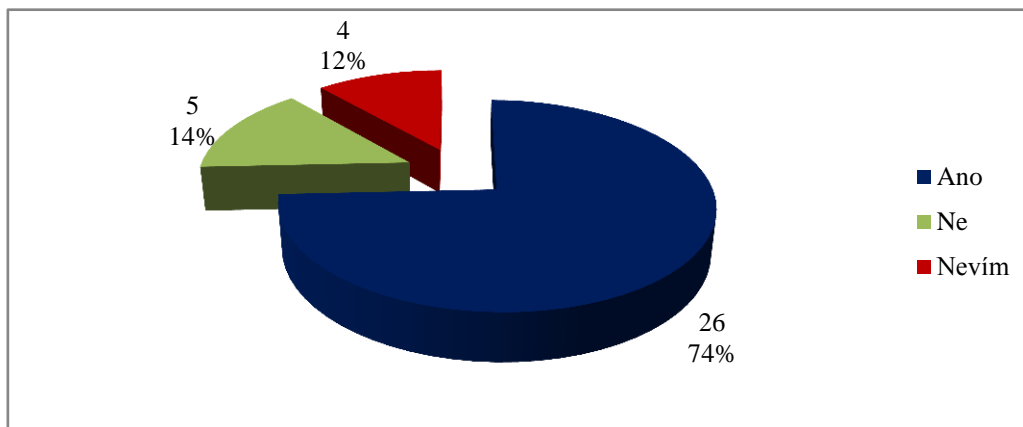

Otázka 15: Pořádalo Vaše OSPOD již případovou konferenci ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním?

Vybranou možnost označilo 35 respondentů, z nichž 26 (74,3 %) respondentů odpovědělo, že jejich OSPOD již pořádalo případovou konferenci ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním. Z ostatních respondentů jich 5 (14,3 %) označilo možnost „ne“ a 4 (11,4 %) zvolili možnost „nevím“.

N = 35

Graf č. 15: Uspořádání případové konference ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním

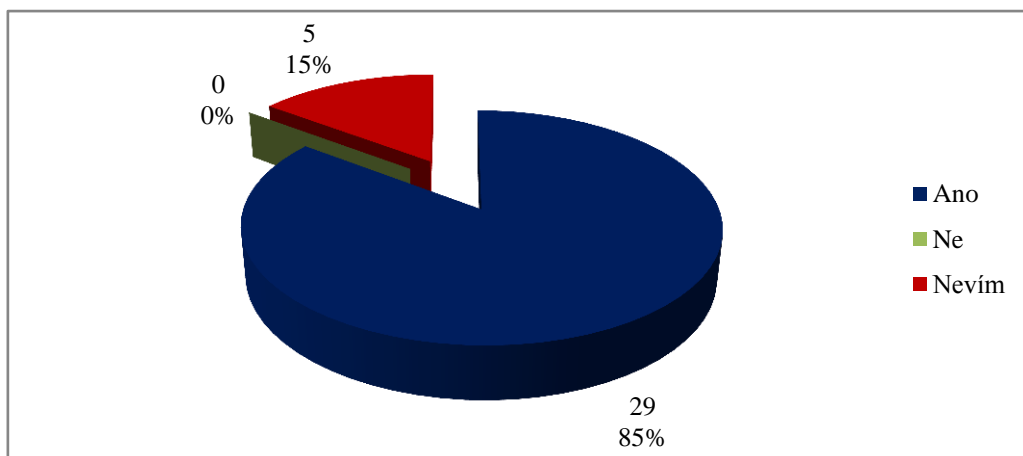

Otázka 16: Myslíte si, že je případová konference pořádaná ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním potřebná?

Na tuto otázku odpovědělo 34 respondentů, z nichž všichni zvolili pouze mezi dvěma možnostmi „ano“ a „nevím“. Z toho 29 (85 %) respondentů se domnívá, že případová konference pořádaná ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním je potřebná a zbylých 5 (15 %) respondentů neví.

N = 34

Graf č. 16: Potřebnost případové konference u dětí ohroženého zanedbáváním

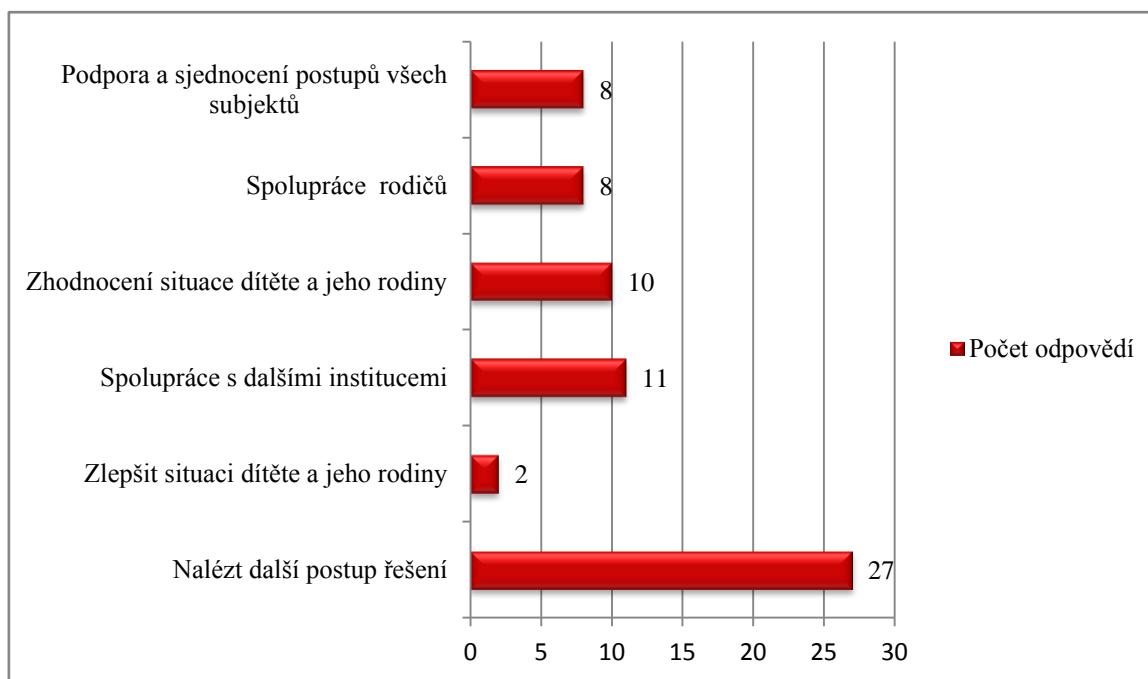

Otázka 17: Jaké cíle by měla mít dle Vašeho názoru případová konference?

Odpovědělo 30 respondentů, kteří u této otázky neměli nabídku možností a odpovídali volně. Z důvodu, že byly jednotlivé odpovědi zpravidla velmi obecné, vycházela jsem z častých názorů a výroků. Ty jsem následně sjednotila s těmi, které byli svými tvrzeními nejblíže. Nečastěji, 27 krát (41 %), je považován za cíl případové konference nalézt další postup či kroky k řešení situace dítěte a jeho rodiny. Dále pak bylo 11 krát (17 %) uvedeno, že cílem by měla být spolupráce s dalšími institucemi (organizacemi) a 10 krát (15 %) bylo zmíněno zhodnocení situace (míry ohrožení) dítěte a jeho rodiny. Následně respondenti poznamenali spolupráci rodičů, a to 8 krát (12 %). Stejně tak s počtem 8 (12 %) odpovědí spatřují respondenti v případové konferenci také cíl sjednocení postupů všech zúčastněných subjektů a podporu při stanovení dalších kroků řešení situace dítěte a jeho rodiny. Pouze 2 krát (3 %) byl uveden jako jeden z cílů případové konference zlepšit situaci dítěte a jeho rodiny. Přepis jednotlivých odpovědí k této otázce viz. příloha č. 5.

N = 66

Graf č. 17: Cíle případové konference dle názoru pracovníků OSPOD

Otázka 18: KAZUISTIKA

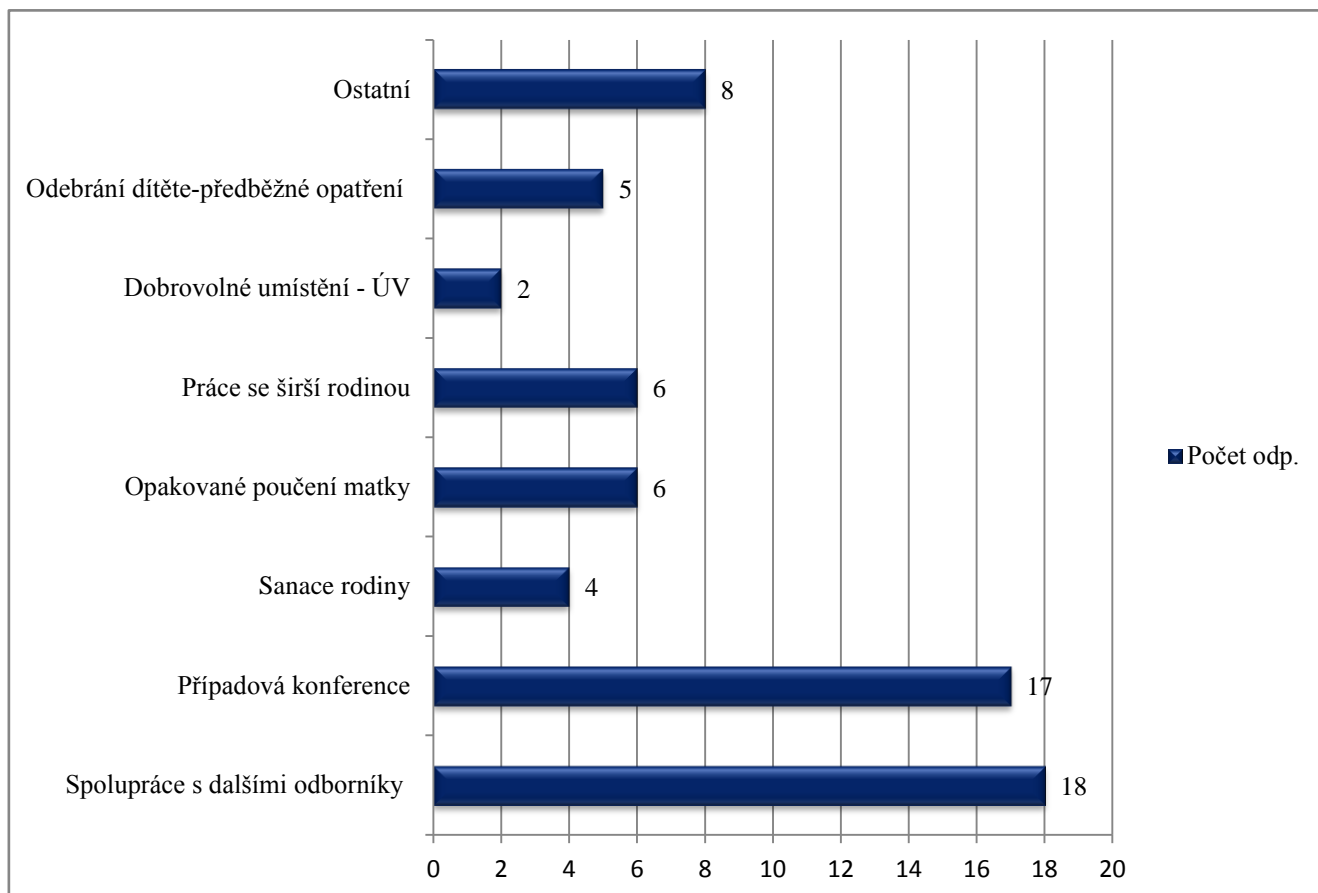
Spisová dokumentace dvou nezletilých chlapců Milana (5 let) a Vaška (6 let), vlastních sourozenců, je vedena na OSPOD z důvodu nevyhovujících životních podmínek rodiny. Nad nezletilými chlapci byl stanovený soudní dohled. O děti pečuje matka nezl. a její partner. S biologickým otcem nezl. dětí není matka vůbec v kontaktu, otec se o děti od narození nezajímá. Matka i partner mají základní vzdělání a jejich příjmy jsou zajišťovány pouze z dávek státní sociální podpory a hmotné nouze. Rodina žije na ubytovně v jedné místnosti. V rodině bylo v rámci soudního dohledu opakovaně provedeno soc. šetření, při kterých byly pravidelně zjištěny špatné hygienické podmínky (nepořádek a špína), nedostatek jídla (příp. zbytky plesnivého jídla), v místnosti se nacházely pouze dvě jednolůžkové postele a jedna jednolůžková matrace, jeden stůl, jedna velká skříň, dvě malé skřínky, lednička a TV. Během soc. šetření i osobních jednání byla matka nezl. pracovníkem OSPOD opakovaně poučována o nutnosti situaci změnit. Matka nezl. však nikdy domluvené podmínky stanovené pracovníky OSPOD nikdy nesplnila. U nezl. Vaška je třeba zajistit odklad povinné školní docházky, ale toto matka neřeší, ani přes snahy a opakovaná upozornění pracovníků OSPOD. Oba chlapci byli vyhodnoceni jako děti ohrožené a pracovníci OSPOD jsou nuceni řešit rodinnou situaci dalšími kroky.

Jaký další postup byste zvolil/a k řešení tohoto případu?

K této otázce se vyjádřilo 23 respondentů. Ti navrhovali různé možnosti, které se však svým obsahem většinou opakovaly a zúžily se tak na omezený počet. Nejčastějšími odpověďmi byla spolupráce s dalšími odborníky (institucemi, organizacemi), která byla respondenty uvedena 18 krát (27 %), a uspořádání případové konference, s počtem 17 odpovědí (26 %). Jako další postup bylo 6 krát (9 %) zmíněno opakované poučení matky (či opakované upozornění na důsledky) a práce se širší rodinou (případně svěřením do péče 3. fyzické osoby). Dále bylo respondenty jako postup k řešení situace dítěte a jeho rodiny 5 krát (8 %) navrženo odebrání dítěte na základě předběžného opatření a 4 krát (6 %) obecně sanace rodiny. Dobrovolné umístění (se souhlasem matky) dítěte do ústavní výchovy bylo uvedeno 2 krát (3 %). Zbýlých 8 (12 %) odpovědí bylo zahrnuto do kategorie ostatní. Přepis jednotlivých odpovědí k této otázce viz. příloha č. 6.

N = 66

Graf č. 18: Další postup řešení případu uvedeného v kazuistice

5.4 Vyhodnocení výzkumných otázek a předpokladů

Výzkumná otázka č. 1: Pracují aktuálně jednotliví sociální pracovníci OSPOD s případy, kde se vyskytuje dítě ohrožené zanedbáváním?

Předpoklad č. 1: Nejméně 90 % respondentů aktuálně fakticky pracuje alespoň s jedním případem dítěte ohroženého zanedbáváním.

S touto výzkumnou otázkou a předpokladem souvisela otázka č. 7: S kolika případy, kde se jedná o děti ohrožené zanedbáváním, v současné době konkrétně Vy fakticky pracujete? Z celkového počtu 35 respondentů jich 33 (92 %) aktuálně fakticky pracuje s alespoň dvěma případy, kde se vyskytuje dítě ohrožené zanedbáváním.

Tento předpoklad se potvrdil.

Výzkumná otázka č. 2: V jakém počtu vedou jednotliví pracovníci OSPOD případy, kde se vyskytují děti ohrožené zanedbáváním a je u nich v současné době nařízená ústavní výchova či o ní probíhá soudní řízení?

Předpoklad č. 2: Všichni respondenti (100 %) vedou méně než 6 případů, kde se vyskytují děti ohrožené zanedbáváním a je u nich v současné době nařízená ústavní výchova či o ní probíhá soudní řízení.

S touto výzkumnou otázkou a předpokladem souvisela otázka č. 12: U kolika případů, kde se jedná o dítě ohrožené zanedbáváním a které konkrétně Vy vedete, je v současné době nařízená ústavní výchova či o ní probíhá soudní řízení? Z celkového počtu 35 respondentů jich 35 (100 %) vede méně než 6 takovýchto případů.

Tento předpoklad se potvrdil.

Výzkumná otázka č. 3: Pořádaly již jednotlivé OSPODy případovou konferenci ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním?

Předpoklad č. 3: Nejméně 60 % respondentů uvede, že jejich OSPOD již pořádal případovou konferenci ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním.

K této výzkumné otázce a předpokladu se vztahovala otázka č. 15: Pořádalo Vaše OSPOD již případovou konferenci ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním? Z celkového počtu 35 respondentů jich 26 (74,3 %) uvedlo, že jejich OSPOD již pořádal případovou konferenci ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním.

Tento předpoklad se potvrdil.

Výzkumná otázka č. 4: Považují pracovníci OSPODu případovou konferenci za potřebnou?

Předpoklad č. 4: Minimálně 75 % respondentů se bude domnívat, že případová konference pořádaná ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním je potřebná.

S touto výzkumnou otázkou a předpokladem souvisela otázka č. 16: Myslíte si, že je případová konference pořádaná ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním potřebná? Z celkového počtu 34 respondentů jich 29 (85 %) považuje případovou konferenci pořádanou ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním za potřebnou.

Tento předpoklad se potvrdil.

5.5 Výsledek sekundární analýzy dat - vlastní kazuistika

Výpis ze spisu

Rodina Z je vedena v evidenci OSPOD od roku 2008, kdy se narodila nezl. dívka K, přičemž její matka byla v době jejího narození ještě nezletilá. Společně s ní je vedena v evidenci i její polorodá sestra, nezl. dívka E., narozená v roce 2011. Otec dívky K. je pravděpodobně i otcem nezl. dívky E., ke které však rodiče dosud neuznali otcovství. Rodiče dívek žijí v družském poměru.

Popis případu

V době nezletilosti byla matka dlouhodobě v péči odborného specialisty – psychiatra pro děti a dorost a v evidenci kurátorů pro mládež. V době prvního těhotenství matka navštívila psychiatra, u kterého uváděla výkyvy v psychickém stavu, tendenci k afektům a velmi nízkou toleranci stresu a frustrace, dále zde připustila denní užívání marihuany i během těhotenství. Zpočátku po narození dívky K. rodina bydlela u prababičky dívek (u babičky matky), která jim s péčí o dívku K. pomáhala, a dále navázala kontakt s organizací pro sanaci rodiny STŘEP, o.s. Spolupráce s touto organizací byla po určité době ukončena vzhledem ke zjevnému nezájmu o spolupráci ze strany rodičů, kdy se rodiče s dívkou K. přestěhovali, a otec nereagoval na pozvání. V následující době musela být dívka K. ošetřena na pohotovosti s požití léků Guajacuranu. Během jednání i soc. šetření oba rodiče přiznávali užívání marihuany, která byla v bytě opakovaně cítit, rovněž byla u matky viděna. Matka přiznávala užívání marihuany i v době druhého těhotenství, přičemž jí byl s jejím souhlasem proveden test na drogy v těle s pozitivním výsledkem. Otec nikde nepracoval ani nebyl v evidenci ÚP, pouze docházel na brigády, nebylo tedy zřejmé, z čeho rodina žila. Otec odmítal pomoc při řešení svých dluhů. Rodině vypomáhala babička dívek (matka matky), a to finančně i s dohledem nad rodinou. V lékařské zprávě od dětské lékařky dívky K. bylo sděleno, že spolupráce s rodiči je špatná, matka se dostavovala až na opakovanou výzvu. Z výše uvedených důvodů byl OSPODem podán návrh na výchovné opatření, kdy bylo soudem v roce 2012 rozhodnuto o nařízení dohledu nad výchovou nezl. dívky K. Během soudního řízení se rodina opět přestěhovala a matka porodila nezl. dívku E.

Rodiče však nadále spolupracovali sporadicky, na pozvání se dostavovaly zpravidla až na opakovanou výzvu. Opakovaně odmítali spolupracovat s doporučovanými odborníky a organizacemi.

Z důvodu, že rodiče nechtěli dívku K. přihlásit do MŠ, byla jí zprostředkována Integrovaná školička Smíšek v rámci Občanského sdružení Smíšek, s kterou rodiče nakonec souhlasili a dceru tam pravidelně doprovázeli. S dívkou E. je matka na rodičovské dovolené, přičemž dívka E. dosud nemluví a je výrazně fixována na matku. Když bylo u dívky E. zjištěno výrazné opruzení, rodiče odmítali s nezl. dívkou E. navštívit lékaře. Zanedlouho poté měla dívka E. na čele hematom, kdy matka sdělila, že dcera dva dny po sobě spadla z odrážedla. Na doporučení vyhledat lékařské ošetření reagovali rodiče vznětlivě.

Otec není dlouhodobě evidován na ÚP, sděluje, že pracuje pouze brigádně, finančně jim musí vypomáhat prarodiče dětí (rodiče matky). Své dluhy a exekuce začal aktivněji řešit u soc. kurátorky, s kterou však po nedlouhé době přestal spolupracovat. Rodina byla celkově ve špatné ekonomické situaci, opakovaně střídali a přicházeli o podnájem, byli ohroženi ztrátou bydlení. Nabídku azylových domů však odmítali, stejně jako nabídku neziskových organizací pro sanaci rodiny.

Matka není v pravidelném kontaktu s psychiatrem, neléčí se. Dle poslední lékařské zprávy, kterou matka doložila, byly lékařem matky diagnostikovány poruchy na těžký stres a poruchy přizpůsobení, pacientka odmítla hospitalizaci.

V poslední době měli rodiče mezi sebou také závažnější konflikty a spory, kterým byly přítomny děti a u kterých bylo zasahováno policií, a to i v pozdních večerních hodinách. K těmto konfliktům dochází zároveň ve stavu, kdy jsou rodiče pod vlivem alkoholu. Po jednom z takovýchto konfliktů musela být matka převezena na uzavřené oddělení psychiatrické nemocnice (zdravotníky při převozu postříkala mateřským mlékem), odkud za dva dny utekla záchodovým oknem, aniž by podepsala negativní revers.

Rodiče pravidelně užívají marihuanu a alkohol, což matka s otcem přiznávají. Např. po provedení orientačního testu, který byl pozitivní na THC, matka uvedla, že si občas koupí „malou gandžičku“ a zakouří si. Matka se také s dívkou E. ve večerních hodinách nacházela v klubu, kde matka tančila na parketu u podia, kde blízko jednoho z reproduktorů měla postavený kočárek s dcerou, přičemž matce byl proveden test na alkohol s pozitivním výsledkem. Rodičům byl předán kontakt na AT poradnu (ambulantní poradnu pro uživatele návykových látek), načež rodiče sdělili, že tuto pomoc nepotřebují.

Vzhledem k tomu, že si nikdo jiný z rodiny nepřevzme dívky do péče (např. babička dětí – matka matky), byl z výše uvedených důvodů podán OSPODem návrh na výchovné

opatření nebo na opatření na ochranu dětí podle zákona o sociálně právní ochraně dětí.
V současné době je v této věci nezl. dívek zahájeno soudní řízení.

Shrnutí	
Výchovné prostředí	<ul style="list-style-type: none"> - klientem – nezl. dívka K. a E. - jedná se o polorodé sourozence, kdy otec dívky K. je pravděpodobně i otcem nezl. dívky E., ke které však rodiče dosud neuznali otcovství - obě dívky jsou dosud v péči rodičů - rodiče dívek žijí v družském poměru - patologie rodiny: <ul style="list-style-type: none"> - dítě ohrožené zanedbáváním – ohrožení ztrátou bydlení, nevyhovující ekonomická situace rodiny, neúplné podnětné prostředí, závislost rodičů, psychiatrické onemocnění matky, konflikty mezi rodiči - oba rodiče jsou závislí na požívání marihuany a alkoholu - matka nezl. je psychiatricky nemocná - poruchy na těžký stres a poruchy přizpůsobení (v době nezletilosti byla matka dlouhodobě v péči odborného specialisty - psychiatra pro děti a dorost a v evidenci kurátorů pro mládež, kdy jí byla diagnostikována posttraumatická stresová porucha, poruchy příjmu potravy, anxiosně depresivní syndrom, abusus alkoholu a jiných drog)
Vzdělávání nezl. dětí	<ul style="list-style-type: none"> - nezl. dívka K. – navštěvuje Integrovanou školičku Smíšek v rámci Občanského sdružení Smíšek - nezl. dívka E. – vzhledem k nízkému věku není formálně vzdělávána v žádném výchovně vzdělávacím zařízení

Ekonomické poměry	<ul style="list-style-type: none"> - otec není dlouhodobě evidován na ÚP, sděluje, že pracuje pouze brigádně - matka je na rodičovské dovolené s nezl. dívkou E. - rodina na jiné dávky nemá nárok - finančně rodině vypomáhají rodiče matky
Zdravotní stav nezl. dětí	<ul style="list-style-type: none"> - nezl. dívka K. - v minulosti požití Guajacuranu, nyní zdravotní stav dobrý - nezl. dívka E. - v nedávné době výskyt výrazného opruzení, hematom na čele (matkou zdůvodňován pádem z odrážedla dva dny po sobě), nyní zdravotní stav dobrý
Závislosti nezl. dětí	<ul style="list-style-type: none"> - vzhledem k nízkému věku dětí nebyly prokázány
Kriminální kariéra nezl. dětí	<ul style="list-style-type: none"> - vzhledem k nízkému věku dětí nebyla shledána
Destruktivní stav	<ul style="list-style-type: none"> - výchova dívek v patologické rodině (viz. výchovné prostředí)
Prognóza	<ul style="list-style-type: none"> - rodičům bylo opakovaně nabízena spolupráce s neziskovými organizacemi - azylové bydlení, organizace pro sanaci rodiny, AT poradna - matka byla neustále poučována o důležitosti docházet k psychiatrovi, dodržovat jeho pokyny a doporučení, přičemž odmítala ambulantní léčení i hospitalizaci - otci byla zprostředkována spolupráce se soc. kurátorkou, aby mohl řešit své dluhy a exekuce, ve kterých nemá žádný přehled, avšak otec po nedlouhé době přestal se soc. kurátorkou spolupracovat - otci byla také opakovaně zdůrazňována nutnost evedince na ÚP - rodiče byly několikrát vyzváni aby se v přítomnosti dětí zdrželi konfliktů - nezl. dívce K. byla zprostředkována Integrační školička Smíšek v rámci Občanského sdružení Smíšek, kam pravidelně dochází

	<ul style="list-style-type: none"> - při zjišťování, zda by mohl dívky převzít do péče někdo jiný z rodiny bylo shledáno, že: <ul style="list-style-type: none"> - prababička dětí (babička matky) vzhledem ke svému věku a onemocnění není schopná dlouhodobě se o dívky postarat - babička dětí (matka matky) nechce dívky do péče převzít, a to z důvodu, že sama vychovává dítě v mladším školním věku a podporuje syna na stuidích, navíc má obavy z psychiatricky nemocné matky, že se bude neustále agresivně domáhat dětí - rodina otce dívek žije na Moravě, přičemž jeho sestra (teta dětí) se nachází v podobné sociální situaci - v současné době je zahájeno soudní řízení na návrh OSPOD ve věci výchovného opatření nebo opatření na ochranu dětí podle zákona o sociálně právní ochraně dětí
--	--

Aby dívky zůstaly v přirozeném prostředí, tedy v rodině, je důležité, aby rodiče urychleně začali spolupracovat s doporučenými organizacemi, příp. jednotlivými odborníky a začali dbát pokynů OSPOD.

5.6 Diskuze a komparace dat z výsledků dotazníkového šetření

První set otázek (č. 5 – 11) směřoval ke zjištění, zda se jednotliví pracovníci OSPOD aktuálně setkávají a fakticky pracují s dítětem ohroženým zanedbáváním a jeho rodinou, a k získání informací týkající se vyhodnocení či rozpoznání takového případu. V rámci komparace dat je zajímavé, že z celkového počtu 36 odpovědí se v posledním půl roce nesetkal s případem dítěte ohroženého zanedbáváním pouze jeden respondent, přičemž se jednalo o odpověď muže. Vzhledem k tomu, že zde tento respondent zastupuje mužské pohlaví jako jediný, však není možné z hlediska objektivity dále tuto komparaci rozvést. Tento respondent poté v návaznosti na tuto otázku zároveň uvedl, že v současné době aktuálně nepracuje s žádným případem, kde se vyskytuje dítěte ohrožené zanedbáváním. Dále mě zaujalo, že z celkového počtu 36 odpovědí, dvě sociální pracovníce uvedly, že pracují s 11-20 případy dítěte ohroženého zanedbáváním, tj. s největším uvedeným počtem těchto případů, přičemž obě tyto sociální pracovníce současně působí na OSPOD při Úřadu

městské části Prahy 9. V souvislosti s otázkami směřujícími k získání informací ohledně vyhodnocení či rozpoznání, že se jedná o případ dítěte ohroženého zanedbáváním, dále považují za zajímavé výsledky, vyplývající z otázky č. 8, kdy respondenti měli zařazovat jednotlivé projevy ohroženého dítěte do kategorie dětí ohrožených zanedbáváním a do kategorie dětí ohrožených týráním. Opět dvě respondentky z OSPOD při Úřadu městské části Prahy 9, zařadili dítě neupravené, špinavé jak do kategorie zanedbávaného, tak současně i do kategorie týraného dítěte, kdy jedna z nich takto zařadila i dítě s nevyhovujícím oděvem či obuví. Také tři další respondentky zařadili dítě nucené k nadměrným pracem a žebrání do obou kategorií ohroženého dítěte, přičemž pouze jedna z nich uvedla, že působí na OSPOD při Úřadu městské části pro Prahu 8, zbylé dvě respondentky lokalitu OSPOD, na kterém působí, neuvedly. Z hlediska komparace dat pak nebyla nalezena žádná shoda v uvedeném věku ani počtu let praxe na OSPOD.

U otázek č. 12 a 13 bylo cílem zjistit četnost nařízení výchovných opatření, konkrétně zjistit četnost stanovení ústavní výchovy a dohledu nad výchovou nezl. dítěte u případů dětí ohrožených zanedbáváním, s kterými respondenti fakticky pracují. Z výsledků jasně vyplývá, že nad nařízením ústavní výchovy převažuje stanovení dohledu. Z celkového počtu 35 odpovědí vyplývá, že respondenti vedou max 5 případů (někteří 1 případ či žádný), kde je nařízena ústavní výchova či o ní probíhá soudní řízení, zatímco dohled je stanovený či o něm probíhá řízení krajně až u 11 a více případů, které respondenti vedou. Nicméně možnost „11 a více“ označila pouze jedna respondentka, která působí na OSPOD při Úřadu městské části Prahy 9, další možnost s vyšším počtem případů pak dále označily rovněž jen dvě respondentky, které působí na OSPOD při Úřadu městské části Prahy 9 a Prahy 16.

Závěr dotazníku byl věnován otázkám (č. 14 – 18) zaměřující se na způsob a možnosti práce s případem dítěte ohroženého zanedbáváním a jeho rodiny a zabývající se využitím nástroje případové konference. Otázka věnující se spolupráci rodičů přinesla převážně negativní výsledky, kdy zpravidla respondenti uváděli, že s rodiči je problematická spolupráce, následně pak poukazovali na její dlouhodobost. Pouze jeden respondent uvedl, že s rodiči je spolupráce dobrá, přičemž tímto respondent byl muž. Jak jsem uvedla výše k otázce č. 5, není možné z důvodu nedostatečného zastoupení tohoto pohlaví v rámci zachování objektivit dále tuto komparaci rozvést. Dále mě také zaujala odpověď respondentky, která uvedla, že „rodiče nespolupracují, avšak s prarodiči je spolupráce

dobrá“. Jedná se však o respondentku, která v souvislosti s otázkou č. 6 uvedla, že má na starosti agendu náhradní rodinné péče.

Následující otázky se věnovaly případové konferenci, kdy bylo nejprve zjišťováno, zda příslušné OSPOD, kde jednotliví pracovníci působí, již vůbec případovou konferenci pořádalo. Pět respondentů tak uvedlo, že na jejich OSPOD případovou konferenci nepořádali, přičemž se jednalo o tři respondenty působících na OSPOD při Úřadu městské části Praha 4 a o dva respondenty působících na OSPOD při Úřadu městské části Praha 19. Překvapující však bylo, že čtyři respondenti označili možnost „nevím“, přičemž se jedná o dva pracovníky působících na OSPOD Úřadu při městské části Praha 9 a jednoho pracovníka působícího na OSPOD při Úřadu městské části Praha 6 a 8. Následnou komparací jsem poté došla ke zjištění, že tyto čtyři respondenti v úvodu uvedli, že mají praxi jako pracovníci působící na OSPOD 5 let a méně. Zbylí respondenti, působící na stejném OSPOD, pak uvedli, že případová konference již byla pořádána, a označili vyšší počet let praxe na OSPOD. Lze se tak důvodně domnívat, že možnost „nevím“ označili respondenti jakožto noví, případně zcela začínající zaměstnanci na příslušném OSPOD.

Podobně tomu bylo u otázky, která zjišťovala potřebnost případové konference pořádané ohledně dětí ohrožených zanedbáváním z pohledu jednotlivých sociálních pracovníků. Lze zde rovněž nalézt souvislost mezi výsledky odpovědí a počtem let praxe působení na OSPOD. Z celkového počtu 34 odpovědí pouze pět respondentů zvolilo možnost „nevím“, přičemž všichni tyto respondenti opět v úvodu uvedli, že působí na OSPOD „5 let a méně“.

K možnostem sociální práce a pomoci dítěti ohroženému zanedbáním a jeho rodině, byl na závěr dotazníkového šetření uveden minipříběh, kdy měli jednotliví respondenti k danému případu navrhnout další postup řešení. Tento minipříběh byl skutečně řešen na OSPODu v regionu Praha. Z důvodu minimalizace identifikace byla jména dětí pozměněna a lokalita OSPOD není blíže specifikována. Pro přehlednost jsou navrhovaná řešení respondenty a skutečně provedené kroky příslušným OSPOD níže uvedeny v tabulce.

	Navrhovaná řešení respondenty	Skutečně provedené kroky příslušným OSPOD
Vytvoření IPOD	✓	✓
Opakované poučení matky	✓	✓

Dohodnutí jasných pravidel s matkou nezl.	✓	✓
Sanace rodiny	✓	✓
Emoční podpora rodiny	✓	✓
Doprovázení při plnění kroků	✓	✓
Intenzivní návštěvy v rodině	✓	✓
Navázání spolupráce s dalšími odborníky	✓	✓
Práce se širší rodinou	✓	✓
Napomenutí matky prostřednictvím správního řízení	✓	✓
Uspořádání případové konference	✓	✓
Dobrovolné umístění dítěte (za souhlasu matky nezl.)	✓	✓
Podání návrhu na nařízení ústavní výchovy na základě předběžného opatření	✓	✗
Podání návrhu na nařízení ústavní výchovy běžným řízením	✗	✓

5.7. Doporučení

Při práci s dítětem ohroženým zanedbáváním a jejich rodinami je pro pracovníky působící na OSPOD směřovat se právními předpisy. Někdy se však setkáváme s tím, že ne vždy je v nich vše jednoznačně uvedeno a s vymezením zanedbávání se setkáváme pouze v obecné rovině. Tuto práci stěžuje také fakt, že každý případ je individuální, a není možné stanovit konkrétní postup, který by byl jednotný pro všechny OSPOD. Významnou roli zde

také hraje spolupráce rodičů, kdy rodině s dítětem ohroženým zanedbáváním je možné pomoci, avšak jen pokud rodiče chtějí a nechají si pomoci. Některé rodiny s dětmi ohroženými zanedbáváním však nemají na svou situaci náhled, a nemají tak potřebu něco řešit či měnit.

V důsledku těchto skutečností je obtížné nalézt doporučení, jakým způsobem je možné zlepšit možnosti práce s těmito dětmi a jejich rodinami. Především je důležité, aby potřebná intervence byla zahájena včas a aby pracovníci OSPOD měli dostatek vůle a odhodlání pokračovat ve svém poslání.

Závěr

Tato studie pojednávala o problematice dítěte ohroženého zanedbáváním, z pohledu sociálně právní ochrany dětí. Jejím cílem bylo poukázat na práva dítěte na ochranu před zanedbáváním a zjistit, jakým způsobem jsou tato práva uplatňována, lépe řečeno jaké jsou možnosti na ochranu a pomoc těmto dětem a jejich rodinám, a to zejména z pohledu jednotlivých sociálních pracovníků OSPOD v regionu Praha. Východiskem pro splnění tohoto cíle bylo využití poznatků z odborné literatury a analýzy textů náležitých právních předpisů a provedení výzkumné studie. Stěžejní výzkumné otázky měly nejdříve zjišťovat, zda pracovníci OSPOD aktuálně pracují právě s případy, kde se vyskytuje dítě ohrožené zanedbáváním, dále v jakém počtu je u nich v současné době nařízená ústavní výchova či o ní probíhá soudní řízení, a také zda již na jejich OSPOD, kde působí, bylo využito nástroje případové konference a zda je jimi tento nástroj považován za potřebný.

Předložená práce je tvořena teoretickou a praktickou částí. V teoretické části je, za využití poznatků z odborné literatury a analýzy textů určitých právních předpisů, předně definován pojem dítěte, a to z hlediska daného oboru či odvětví, který s danou problematikou souvisí, tedy z pohledu sociologického, z pohledu psychologického vývoje člověka a z pohledu sociální práce v kontextu s právními normami. Dále byl vymezen pojem zanedbávání, a to zprvu v rámci syndromu CAN včetně svého vývoje, a to od počátku snah zaměřených na péči a ochranu dětí s nevyhovujícím a nedostatečným zacházením až po vytvoření odborné definice. Vymezení dítěte ohroženého zanedbáváním bylo následně rozvinuto o typologii a rizikové faktory, jejichž vyhodnocení u daného případu je předpokladem pro další práci s rodinou. Závěr teoretické části pojednává o přímé práci s dětmi ohroženými zanedbáváním a jejich rodinami, a to z pohledu sociálně právní ochrany dětí, přičemž východiskem jsou především právní předpisy.

V praktické části byly předloženy cíle, výzkumné otázky a předpoklady, popsána metodika výzkumu včetně struktury dotazníku a zkoumané cílové skupiny. Následně zde byly obsaženy výsledky dotazníkového šetření, doplněné o komentáře a znázorněny grafem, přičemž uvedené hodnoty byly vyjádřeny též v procentech. Tyto údaje byly dále porovnávány se stanovenými předpoklady, kdy se všechny předpoklady potvrdily. Následně byla provedena diskuze a komparace dat dotazníkového šetření. Také byla zpracována sociální kazuistika, jejímž účelem bylo seznámit se s danou problematikou po

praktické stránce. V závěru je předloženo stručné doporučení, které vychází z praktické části studie.

Seznam použitých informačních zdrojů

Seznam literatury

1. BECHYŇOVÁ, Věra; KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5.
2. JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0.
3. LANGMEIER, Josef; KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
4. DUNOVSKÝ, Jiří a kol. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. 248 s. ISBN 80-7169-192-5.
5. MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 1.vyd. Praha: Portál, 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
6. VANÍČKOVÁ, Eva; HADJ-MOUSSOVÁ, Zuzana; PROVAZNÍKOVÁ, Hana. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1995. 64 s. ISBN 80-7184-008-4.
7. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. 2. vyd. , dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. 531 s. ISBN 978-80-246-2153-1.
8. *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí*, v platném a účinném znění.
9. *Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře*, v platném a účinném znění.
10. *Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi*, v platném a účinném znění.
11. *Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník*, v platném a účinném znění.
12. *Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod*, v platném a účinném znění.

Seznam internetových zdrojů

1. *Úmluva o právech dítěte*. Dostupné z webových stránek:
<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Ukázka nevyplněného dotazníku

Příloha č. 2: Ukázka vyplněného dotazníku

Příloha č. 3: Konkrétní kritéria, dle kterých pracovník OSPOD vyhodnocuje případ dítěte ohroženého zanedbáváním, rozdělená do kategorií k otázce č. 9

Příloha č. 4: Typy spolupráce s rodiči dětí ohrožených zanedbáváním, rozdělena do kategorií k otázce č. 14

Příloha č. 5: Cíle případové konference, rozdělené do kategorií k otázce č. 17

Příloha č. 6: Další postup řešení případu uvedeného v kazuistice, rozdělený do kategorií k otázce č. 18

Příloha č. 1: Ukázka nevyplněného dotazníku

DOTAZNÍK „Dítě ohrožené zanedbáváním z pohledu sociálně právní ochrany v praxi“

Jsem studentkou Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy a tímto bych Vás ráda požádala o vyplnění dotazníku pro mou bakalářskou práci na téma „Dítě ohrožené zanedbáváním z pohledu sociálně právní ochrany v praxi“. Tento dotazník je zcela anonymní a Vámi vyplněná data budou použita pouze pro studijní účely.

Děkuji, Lucie Přehnalová (l.prehnalova@centrum.cz)

1. Pohlaví: ☐ žena ☐ muž
2. Věk: ☐ ≤24 ☐ 25-34 ☐ 35-44 ☐ ≥45
3. Jak dlouho působíte jako pracovník OSPD?
☐ 5 let a méně ☐ 6-10 let ☐ 11-20 let ☐ 21-30 let ☐ 30 a více let
4. Pro jakou městskou část Prahy nyní působíte jako pracovník OSPD?
.....
5. Setkal/a jste se v posledním půl roce s případem dítěte ohroženého zanedbáváním?
☐ ano ☐ ne
6. S jakými typy případů nejčastěji pracujete? (možnost označit více položek)

☐ Schválení právního úkonu	☐ Dítě ohrožené týráním
☐ Dítě ohrožené zneužíváním	☐ Úprava poměrů, výchovy a výživy
☐ Určení/Uznání otcovství	☐ Střídavá péče
☐ Dítě ohrožené zanedbáváním	☐ Dítě ohrožené konfliktním prostředím
☐ jiné, uveďte	
7. S kolika případy, kde se jedná o děti ohrožené zanedbáváním, v současné době konkrétně Vy fakticky pracujete?
☐ ≤1 ☐ 2-5 ☐ 6-10 ☐ 11-20 ☐ ≥21

8. U následujících projevů ohroženého dítěte označte, kam byste ho dle Vašeho subjektivního pohledu zařadil/a, zda do typu případů dítěte ohroženého týráním či do typu případů dítěte ohroženého zanedbáváním?

	děti ohrožené týráním	děti ohrožené zanedbáváním
Nedostatek jídla		
Opakované úrazy dětí		
Dítě ohrožené ztrátou bydlení		
Dítě nucené k nadměrným pracím, žebrání		
Dítě neupravené, špinavé		
Dítě s nevyhovujícím oděvem, obuví		

9. Uveďte, podle jakých konkrétních kritérií vyhodnocujete, že se jedná o dítě ohrožené zanedbáváním?

.....

.....

.....

10. Je pro Vás těžké rozpoznat, že se jedná o dítě ohrožené zanedbáváním?

☐ ano vždy ☐ někdy ano, někdy ne ☐ vyjíměčně ☐ ne, nikdy

11. S jakým typem zanedbávání se nejčastěji setkáváte?

- ☐ zanedbávání školní docházky
- ☐ zanedbávání zdravotní péče
- ☐ zanedbávání celkové péče o dítě (nedostatek jídla, špatné hygienické podmínky...)
- ☐ komplexní zanedbávání (spojení více typů)
- ☐ jiné, uveďte

12. U kolika případů, kde se jedná o děti ohrožené zanedbáváním a které konkrétně Vy vedete, je v současné době nařízená ústavní výchova či o ní probíhá soudní řízení?

☐ ≤1 ☐ 2-5 ☐ 6-10 ☐ ≥11

13. U kolika případů, kde se jedná o děti ohrožené zanedbáváním a které konkrétně Vy vedete, je v současné době stanoven dohled (soudní i OSPOD) či o něm probíhá řízení?

☐ ≤1 ☐ 2-5 ☐ 6-10 ☐ ≥11

14. Jaká je zpravidla spolupráce s rodiči dětí ohrožených zanedbáváním, se kterými pracujete?

.....

.....

.....

15. Pořádalo Vaše OSPOD již případovou konferenci ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním?

☐ ano ☐ ne ☐ nevím

16. Myslíte si, že je případová konference pořádaná ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním potřebná?

☐ ano ☐ ne ☐ nevím

17. Jaké cíle by měla mít dle Vašeho názoru případová konference?

.....

.....

.....

.....

18. KAZUISTIKA

Spisová dokumentace dvou nezletilých chlapců Milana (5 let) a Vaška (6 let), vlastních sourozenců, je vedena na OSPOD z důvodu nevyhovujících životních podmínek rodiny. Nad nezletilými chlapci byl stanovený soudní dohled. O děti pečuje matka nezl. a její partner. S biologickým otcem nezl. dětí není matka vůbec v kontaktu, otec se o děti od narození nezajímá. Matka i partner mají základní vzdělání a jejich příjmy jsou zajišťovány pouze z dávek státní sociální podpory a hmotné nouze. Rodina žije na ubytovně v jedné místnosti. V rodině bylo v rámci soudního dohledu opakovaně provedeno soc. šetření, při kterých byly pravidelně zjištěny špatné hygienické podmínky (nepořádek a špína), nedostatek jídla (příp. zbytky plesnivého jídla), v místnosti se nacházely pouze dvě jednolůžkové postele a jedna jednolůžková matrace, jeden stůl, jedna velká skříň, dvě malé skříňky, lednička a TV. Během soc. šetření i osobních jednání byla matka nezl. pracovníkem OSPOD opakovaně poučována o nutnosti situaci změnit. Matka nezl. však nikdy domluvené podmínky stanovené pracovníky OSPOD nikdy nesplnila. U nezl. Vaška je třeba zajistit odklad povinné školní docházky, ale toto matka neřeší, ani přes snahy a opakovaná upozornění pracovníků OSPOD. Oba chlapci byli vyhodnoceni jako děti ohrožené a pracovníci OSPOD jsou nuceni řešit rodinnou situaci dalšími kroky.

Jaký další postup byste zvolil/a k řešení tohoto případu?

.....

.....

.....

.....

.....

Děkuji za vyplnění

Příloha č. 2: Ukázka vyplněného dotazníku

DOTAZNÍK „Dítě ohrožené zanedbáváním z pohledu sociálně právní ochrany v praxi“

Jsem studentkou Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy a tímto bych Vás ráda požádala o vyplnění dotazníku pro mou bakalářskou práci na téma „Dítě ohrožené zanedbáváním z pohledu sociálně právní ochrany v praxi“. Tento dotazník je zcela anonymní a Vámi vyplněná data budou použita pouze pro studijní účely.

Děkuji, Lucie Přehnalová (l.prehnalova@centrum.cz)

1. Pohlaví: ☒ žena ☐ muž
2. Věk: ☐ ≤24 ☒ 25-34 ☐ 35-44 ☐ ≥45
3. Jak dlouho působíte jako pracovník OSPOD?
☒ 5 let a méně ☐ 6-10 let ☐ 11-20 let ☐ 21-30 let ☐ 30 a více let
4. Pro jakou městskou část Prahy nyní působíte jako pracovník OSPOD?
MČ Praha 22
5. Setkal/a jste se v posledním půl roce s případem dítěte ohroženého zanedbáváním?
☒ ano ☐ ne
6. S jakými typy případů nejčastěji pracujete? (možnost označit více položek)
☒ Schválení právního úkonu ☐ Dítě ohrožené týráním
☐ Dítě ohrožené zneužíváním ☒ Úprava poměrů, výchovy a výživy
☐ Určení/Uznání otcovství ☒ Střídavá péče
☐ Dítě ohrožené zanedbáváním ☒ Dítě ohrožené konfliktním prostředím
☐ jiné, uveďte
7. S kolika případy, kde se jedná o děti ohrožené zanedbáváním, v současné době konkrétně Vy fakticky pracujete?
☒ ≤1 ☐ 2-5 ☐ 6-10 ☐ 11-20 ☐ ≥21

8. U následujících projevů ohroženého dítěte označte, kam byste ho dle Vašeho subjektivního pohledu zařadil/a, zda do typu případů dítěte ohroženého týráním či do typu případů dítěte ohroženého zanedbáváním?

	děti ohrožené týráním	děti ohrožené zanedbáváním
Nedostatek jídla	X	
Opakované úrazy dětí		X
Dítě ohrožené ztrátou bydlení		X
Dítě nucené k nadměrným pracím, žebrání	X	
Dítě neupravené, špinavé		X
Dítě s nevyhovujícím oděvem, obuví		X

9. Uveďte, podle jakých konkrétních kritérií vyhodnocujete, že se jedná o dítě ohrožené zanedbáváním?

snadný lékař, škola, sešit, ~~práce~~ mluvit, pohovor
o dítětem

10. Je pro Vás těžké rozpoznat, že se jedná o dítě ohrožené zanedbáváním?

☐ ano vždy ☒ někdy ano, někdy ne ☐ výjimečně ☐ ne, nikdy

11. S jakým typem zanedbávání se nejčastěji setkáváte?

☐ zanedbávání školní docházky

☒ zanedbávání zdravotní péče

☐ zanedbávání celkové péče o dítě (nedostatek jídla, špatné hygienické podmínky...)

☐ komplexní zanedbávání (spojení více typů)

☐ jiné, uveďte

12. U kolika případů, kde se jedná o děti ohrožené zanedbáváním a které konkrétně Vy vedete, je v současné době nařízená ústavní výchova či o ní probíhá soudní řízení?

☒ ≤1 ☐ 2-5 ☐ 6-10 ☐ ≥11

13. U kolika případů, kde se jedná o děti ohrožené zanedbáváním a které konkrétně Vy vedete, je v současné době stanoven dohled (soudní i OSPOD) či o něm probíhá řízení?

☒ ≤1 ☐ 2-5 ☐ 6-10 ☐ ≥11

14. Jaká je zpravidla spolupráce s rodiči dětí ohrožených zanedbáváním, se kterými pracujete?

Seděla jsem se sábkou s jedním případem - o matku byl problém se spójil, telefon ^{nebyl} číslo nebylo, nepřišlo to, co dojednála se soci. pracovníkem, bře...

15. Pořádalo Vaše OSPOD již případovou konferenci ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním?

☒ ano ☐ ne ☐ nevím

16. Myslíte si, že je případová konference pořádaná ohledně dítěte ohroženého zanedbáváním potřebná?

☒ ano ☐ ne ☐ nevím

17. Jaké cíle by měla mít dle Vašeho názoru případová konference?

určení dalších kroků

18. KAZUISTIKA

Spisová dokumentace dvou nezletilých chlapců Milana (5 let) a Vaška (6 let), vlastních sourozenců, je vedena na OSPOD z důvodu nevyhovujících životních podmínek rodiny. Nad nezletilými chlapci byl stanovený soudní dohled. O děti pečuje matka nezl. a její partner. S biologickým otcem nezl. dětí není matka vůbec v kontaktu, otec se o děti od narození nezajímá. Matka i partner mají základní vzdělání a jejich příjmy jsou zajišťovány pouze z dávek státní sociální podpory a hmotné nouze. Rodina žije na ubytovně v jedné místnosti. V rodině bylo v rámci soudního dohledu opakovaně provedeno soc. šetření, při kterých byly pravidelně zjištěny špatné hygienické podmínky (nepořádek a špína), nedostatek jídla (příp. zbytky plesnivého jídla), v místnosti se nacházely pouze dvě jednolůžkové postele a jedna jednolůžková matrace, jeden stůl, jedna velká skříň, dvě malé skříňky, lednička a TV. Během soc. šetření i osobních jednání byla matka nezl. pracovníkem OSPOD opakovaně poučována o nutnosti situaci změnit. Matka nezl. však nikdy domluvené podmínky stanovené pracovníky OSPOD nikdy nesplnila. U nezl. Vaška je třeba zajistit odklad povinné školní docházky, ale toto matka neřeší, ani přes snahy a opakovaná upozornění pracovníků OSPOD. Oba chlapci byli vyhodnoceni jako děti ohrožené a pracovníci OSPOD jsou nuceni řešit rodinnou situaci dalšími kroky.

Jaký další postup byste zvolil/a k řešení tohoto případu?

Především bych zjistila, co jiní rodinní zástupci pro nezl. dělají.....
Pracovnice, tedy... a možná pomocí jejich snah. Ohlédnu si zde více
info o mase. Zvažila bych spolupráci s neziskovou organizací,
prolomí případové konference, si zjistí odklad škol.
dovolenky příp. přidělit opatření!

Děkuji za vyplnění

Příloha č. 3: Konkrétní kritéria, dle kterých pracovník OSPOD vyhodnocuje případ dítěte ohroženého zanedbáváním, rozdělená do kategorií k otázce č. 9

Počet odpovědí	Název kritéria	Počet odpovědí celkem	Název kategorie
4	Komplexní, celkové posouzení	16	Individuální a komplexní posouzení
3	Individuální posouzení		
4	Posouzení vzhledem k příčinám, okolnostem		
1	Posouzení ve vzájemných souvislostech		
1	Spojeno s dalšími problémy		
3	Nelze vyhodnotit na základě samostatných kritérií		
1	Osobní jednání s rodiči	20	Vyhodnocení na základě informací z dokumentace a vlastní činnosti
2	Šetření v rodině		
2	Pohovor s dítětem		
7	Zpráva ze školy		
6	Zpráva od dětského lékaře		
1	Individuální plán na ochranu dítěte (IPOD)		
1	Spisová dokumentace		
2	Ztráta bydlení	41	Péče o dítě
1	Nevyhovující bydlení		
1	Nedostatek lásky		
1	Nedostatek spánku		
2	Nedostatek jídla		
1	Podvýživa		
2	Časté a opakované úrazy		
4	Zdravotní/lékařská péče		
5	Zdravotní stav		
7	Hygiena		
2	Hygienické podmínky		
6	Školní docházka, absence		
2	Školní prospěch		
2	Celková, rodinná péče		
1	Úprava, vzhled dítěte		
2	Oblečení dítěte		
2	Nedponětné prostředí	8	Podnětnost prostředí
1	Málo podnětné prostředí		
2	Nevyhovující/nevhodné prostředí		
1	Vývoj dítěte		
1	Slovní zásoba		
1	Trávení volného času		

3	Psychický stav dítěte	13	Psychický stav, projevy a chování dítěte
7	Projevy dítěte		
1	Psychické projevy		
2	Sociální návyky		

Příloha č. 4: Typy spolupráce s rodiči dětí ohrožených zanedbáváním, rozdělena do kategorií k otázce č. 14

Počet odpovědí	Název typu spolupráce	Počet odpovědí celkem	Název kategorie
8	Komplikovaná, problematická, špatná, nedostatečná	59	Problematická spolupráce
16	Náročná, obtížná, nesnadná, složitá, těžká		
13	Rodiče (příliš) nespolupracují		
5	S rodiči je špatná komunikace, či vůbec žádná		
5	Nedostavují se k jednání		
3	Nemluví pravdu		
2	Neumožňují šetření		
1	Nechtějí si problémy připustit		
1	Nepředávají důležité informace		
5	Nedbají pokynů a doporučení		
4	Dlouhodobá spolupráce	5	Dlouhodobá spolupráce
1	Časově náročná spolupráce		
1	Dobrá spolupráce	1	Dobrá spolupráce
1	Poučení rodičů, sledování situace apod.	2	Ostatní
1	Rodiče nespolupracují, avšak s prarodiči je spolupráce dobrá		

Příloha č. 5: Cíle případové konference, rozdělené do kategorií k otázce č. 17

Počet odpovědí	Název cíle případové konference	Počet odpovědí celkem	Název kategorie
1	Podpora při stanovení cílů IPOD	8	Podpora a sjednocení všech subjektů
3	Podpora OSPOD při návrhu řešení		
4	Jednotný postup		
3	Aktivní zapojení rodiče	8	Spolupráce rodičů
1	Podnítit rodiče		
1	Začlenění rodiče		
1	Spolupráce rodičů		
2	Iniciativa rodičů		
7	Vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny	10	Zhodnocení situace dítěte a jeho rodiny
1	Zhodnocení míry ohrožení		
1	Zhodnocení dosavadního stavu		
1	Předání informací o rodině		
6	Spolupráce s dalšími odborníky (organizacemi, institucemi)	11	Spolupráce s dalšími institucemi
1	Součinnost všech účastníků		
1	Spojit rodiče s potřebnými odborníky		
1	Setkání všech subjektů		
1	Nalézt pro rodiče vhodnou organizaci		
2	Zlepšit situaci	2	Zlepšit situaci dítěte a jeho rodiny
3	Určení dalších kroků a cílů	27	Nalézt další postup řešení
3	Nalézt další postup		
13	Nalézt (hledat) řešení, opatření		
4	Zjistit způsob intervence		
3	Návrhnout a zkoumat možná řešení		
1	Vytvořit plán		

Příloha č. 6: Další postup řešení případu uvedeného v kazuistice, rozdělený do kategorií k otázce č. 18

Počet odpovědí	Název kritéria	Počet odpovědí celkem	Název kategorie
13	Zahájit spolupráce s dalšími organizacemi	18	Spolupráce s dalšími odborníky
2	Zahájit spolupráci s organizací pro sanaci rodiny		
3	Nabídka azylového domu, sociálního bydlení		
17	Uspořádat případovou konferenci	17	Případová konference
4	Sanace rodiny	4	Sanace rodiny
6	Poučit matku o plnění podmínek a možných důsledcích	6	Opakované poučení matky
1	Oslovit nejbližší rodinu	6	Práce se širší rodinou
2	Svěření dítěte do péče 3. osoby		
1	Zjišťovat širší rodinné zázemí		
1	Hledat jiné příbuzné		
1	Kontaktovat biologického otce		
2	Dobrovolné umístění se souhlasem matky (např. do FOD - Klokánku)	2	Dobrovolné umístění - ÚV
5	Zvažovat umístění dítěte na základě předběžného opatření	5	Odebrání dítěte - předběžné opatření
3	Vytvořit IPOD	8	Ostatní
1	Dohodnout s matkou jasná pravidla		
1	Správní řízení – napomenutí		
1	Emoční podpora rodiny		
1	Intenzivní návštěvy v rodině		
1	Doprovázení při plnění kroků		